GASPARIS CONTARENI CARD. AMPLISSIMI DE POTESTATE PONTIFICIS,

QVO'D DIVINITVS

SIT TRADITA,

COMMENTARIVS.

EIVSDEM

CONCILIORVM MAGIS

ILLVSTRIVM

SVMMA.

VENETIIS,

Ex Officina Iordani Zileti, ad ſignum Stellæ.

M. D. LXII.

GASPARIS CONTARENI CARDINALIS

DE POTESTATE PONTIFICIS, QVÒD DIVINITVS SIT TRADITA,

Ad Nicolaum Teupolum Commentariolus.

CVM HOC veſperi tecum in eum ſermonem incidiſſem, an auctoritas illa, & poteſtas, qua Pontifex Maximus fungitur, ſit ei cõſenſu quodam hominis tributa, an potius diuinitus tradita, qua de re hiſce temporibus maximos tumultus excitatos eſſe perſpicimus, nec etiam veriti ſint uiri in omni diſciplinarum genere celebres, ac in Chriſtianæ Theologiæ ſtudiis illuſtres, in magno hominum conuentu aſſerere ſe, hoc ius Pontificis humanum eſſe: dixi confeſtim me ab horum hominum ſententia maximè diſſentire, ac prope compertum habere, diuinitus conceſſum eſſe Pontifici ius illud, eamque poteſtatem, qua regit, ac moderatur Chriſtianum gregem. in qua ſententia cùm te quoque eſſe cõſtantiſsimè aſſeuerares, neq;

commode tamen poſſes per tuas occupationes familiares, quibus adeo te implicitum eſſe noui, ut uix habeas liberam ſpirandi facultatem, nunc memoria repetere rationes illas, quibus iampridem inductus in hanc ſententiam deueniſſes, rogaſti me hominem minus occupatum, ut breui commentariolo eas colligerem rationes, quibus mihi perſuaſum eſt à Deo Optimo poteſtatem hanc datam eſſe Romano Pontifici, neque à conſenſu hominum ullorum pendere. Reſpondi paratum me eſſe morem tibi gerere in quacunque re opera mea uti uelles, poſſeque te amicitiæ noſtræ iure, mihi quod uolueris munus iniungere, neque diffiteri me minus occupatum, quàm te eſſe, longe tamen magis inertem. Quamobrem ea me tibi conditione hanc operam præſtiturum, ut mihi neceſſe non ſit ullum auctorem uidere, neque ab aliorum pendere commentis, ſed ea tantum in medium afferre, quæ mihi uideantur. tuũ uerò fore, ut omnia acerrimo illo ingenio tuo diſcutias, ac diiudices, quæ rectè, itẽ quæ perperam dicta tibi uidebuntur. nam cùm doctiſsimus ſis, pariterque mihi amiciſſimus, nimirum neque te aliquid præteribit quod minus rectè prolatũ ſit, atque pro amicitiæ noſtræ iure, illud ipſum quidquid erit mihi ingenuè ſignificabis. uerùm ne te am-
plius

plius morer de ueniam ad diſcutiendam quęſtionem propoſitam. Dico ex Euangelij dictis perſpicuè colligi, à Chriſto Dei filio tributam fuiſſe Petro, eiuſq; ſucceſſoribus hāc poteſtatem, ex Epiſtolis Pauli colligi etiam poteſtatem hanc eandem diuinitus ei datam fuiſſe: item aſſero ratione euidentiſſima hoc idem probari, adeo ut ſi quis negare non audeat diuinam prouidentiam gubernationi Eccleſiæ non defuiſſe, nec deeſſe, à ratione noſtra diſſentire non ualeat. Docebo poſtremo, ſed paucis, rerum euentu comprobari clariſſimè id, quod auctoritates Sacræ paginæ, & ratio aſtruunt. Poteſtas omnis, quam non tantum Romanus Pontifex Petri ſucceſſor, uerùm etiam Epiſcopi, Sacerdoteſque omnes habent, non ea, inquam, qua ſacramenta conficiant, ſed qua utantur in populo Chriſtiano ad beatitudinem perducendo, & in Chriſtiana uita erudiendo, cui ueluti Architectonicæ, & Principi Ciuilis quæcunque Poteſtas inſeruit, cum inferiores quoſdam fines habeat, qui omnes ad ſupremum illum referri debēt, colligitur quantum memoria repetere poſſum ex his Euangelij locis. Apud Ioannem. c. xx. poſtquàm Chriſtus à mortuis ſurexiſſet, diſcipuliſque apparuiſſet, inſufflauit eos, & dixit Accipite ſpiritum Sanctum, quorumcunque remiſe-

ritis peccata, remiſſa ſunt: & quorumcũque retinueritis peccata retenta ſunt. item apud Matthæum.c.18. inquit. Quæcunque ligaueritis ſuper terram, ligata ſunt &c. Item apud Matthæum c.xvi. poſt Petri confeſſionem, quòd Chriſtus ſit filius Dei. inquit Chriſtus. Quia tu es Petrus, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: tibique dabo claues Regni Cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, ſit ligatum, & in cœlis, & quodcunq; ſolueris ſuper teram, ſit ſolutum & in cœlis. item alibi dicitur in Euangelio apud Lucam. c.xxij. Petre; Sathanas expetiuit, ut cribraret uos, ego autem pro te oraui, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. item alibi in Euangelio Ioannis. cap.xxi. dicitur. Petre amas me. cui Petrus Domine, tu ſcis, quia amo te. & rurſus Chriſtus. paſce oues meas. iterumque interrogat. Petre amas me plus his? cui Petrus. Domine tu ſcis, quia amo te. paſce, inquit, agnos meos. ſicque tertiò Petro iniunxit, ut paſceret oues ſuas. Ex his Euangelij locis, ut reor, quadruplex quædam Poteſtas perſpicuè colligitur tributa à Chriſto diſcipulis omnibus. una planè: item altera non tamen omnino neque planè. Petro uerò ſoli poſterior

Quadruplex potestas dicitur discipulis tributa

hæc

hæc, quam diximus alijs etiam tributam, ſed nõ plenè. pleniſſimè, ut ita dixerim, tributa eſt. itemque duæ aliæ. Omnibus tributa eſt Poteſtas remittendi peccata per inſufflationem, & largitionem ſpiritus Sancti. hac Poteſtate quilibet ſacerdos in confeſſionis ſacramento utitur, ſoluitque à peccatis confitentem curæ ipſius ſubiectum. hæcque Poteſtas ſequitur ordinem, & characterem ſacerdotalis ordinis, & à Spiritu ſancto dependet; ſicuti etiam operatio baptiſmatis, confirmationis, aliorumque huiuſmodi ſacramentorum, quorum miniſtri ſunt ſacerdotes. Diuina uerò uirtus agens eſt, ſicuti enim ſolus Chriſtus baptizat, ita ſolus Chriſtus, qui & Deus eſt, ſolus peccata dimittit, & gratiam confert. hoc certiſſimis argumentis, & Sacræ paginæ locis comprobatur à Theologis Chriſtianis. quæ te non latere probè intelligo. ſed præter alia hoc, quod adduximus ex Euangelio Ioannis. c. xx. euidenter id adſtruit. inquit enim Chriſtus. Accipite Spiritum ſanctum, quorumcũque remiſeritis peccata, remittuntur eis. quaſi expreſſè dixerit. Poteſtas hæc remittendi peccata, ex Spiritu ſancto eſt, quem uobis trado. licet ergo collatio ordinis fiat à Pontifice, ſeu ab Epiſcopo, Poteſtas ea tamen ſequitur characterem, & participationem Spi-

ritus Sancti, non autem eſt participatio quæ dam poteſtatis, quam primò, & perfectè habeant Pontifex, Epiſcopus ue, ſicuti quamuis baptiſmus conferatur à ſacerdote, ſanctificatio tamen, & character non eſt à ſacerdote, neque participatio aliqua ſanctitatis ſacerdotis, ſed à Deo tantum eſt. hæc prima Poteſtas omnibus data, & nulli præ alijs, nullibi nanque in uniuerſa Sacra pagina comperies alicui pręcipuè, ac præ alijs tributam fuiſſe hanc poteſtatem. Altera Poteſtas omnibus, item Epiſcopis tributa eſt, ſed præcipuè, ac præ alijs Petro poteſtas hęc ligandi, ac ſoluendi; quam reor ego non eſſe priorem illam, de qua fecimus mentionem, qua ſcilicet, remittuntur peccata, ſed eſſe Poteſtatem infligendi Eccleſiaſticas mulctas, & ab eis ſoluendi (an uerò comprehendatur ſub hac Poteſtate ſolutio à purgatorij ignis pœnis, nolo ut in pręſentia diſcutiamus, ea nanque quæ pertinent ad uitam aliam, omnia mihi nunc omittenda eſſe duxi) opus eſt proculdubio, ut quicunq; gubernationi aliquorum præeſt, aliquam poteſtatem habeat coercendi cõtumaces, tum ut facilius metu pœnę corrigãtur, tum ne eorum ægritudo, ſi liberè, & impune uagari poſſent, alios, gregemque totum inficiat, idcirco uocis illius diuinæ oraculo data eſt hæc

Poteſtas

Poteſtas præcipuè,& cum prærogatiua quadam ſoli Petro , deinde diſcipulis omnibus. hac ergo ratione præcipuè adducor , ut credam, poteſtatem hanc ligandi , & ſoluendi non pręcipuè pertinere ad peccatorum abſolutionem , ſed ad mulctas, quas infligit Pontifex contumacibus , & peccantibus . ut alias omittam . quoniam ſicuti prior illa Poteſtas primùm reſpicit peccatorum remiſſionem , per accidens uerò,& obliquè retentionem , ita è contra Poteſtas hæc coercendi, primùm reſpicit pœnarum inflictionem, deinde ſolutionem. item prior illa ſequitur characterem ordinis , & à Spiritu Sancto eſt per ſacerdotem miniſtrum , ita hæc poſterior iurisdictionis cuiuſdam eſt , non ordinis , aut characteris . ideo in danda priori illa, inquit,Chriſtus , Accipite Spiritum Sanctum,deinde,quorumcunque remiſeritis peccata , remiſſa ſunt eis . addit poſtremò, quorum retinueritis,retenta ſunt.in hac uerò poſteriori,non facta mentione de datione Spiritus Sancti,confeſtim, & primùm tradit poteſtatem ligandi, cui ſubdit poteſtatem ſoluendi.idem & illuſtrius oſtenditur ex eo Matthæi loco , in Euangelio .c.xviij. ubi omnibus diſcipulis inquit , quæcunq; ligaueritis in terris,erunt ligata in cœlis ; & quæcunq; ſolueritis,erunt ſoluta. nam poſteaquam præ-

cepit fratrem corrigendum eſſe ſi peccauerit primũ ſolum, deinde adhibitis teſtibus: poſtremò dicit, quòd ſi in peccato perſeuerauerit, ſit tibi ſicuti Ethnicus, & Publicanus, hoc uerò nihil eſt aliud quàm eum ablegare à cœtu fidelium, ſicuti Ethnici, ideſt, Gentiles ſeparati ſunt, quòd uim obtinet ex communicationis, confeſtim ſubdit. amen dico uobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque ſolueritis, erunt ſoluta, ac ſi diceret. erunt uerè hi ſicuti Ethnici, nam uobis hanc poteſtatem trado ligandi, & ſoluendi, idque, quod agetis ratum habebo. ecce quàm luculenter apparet ex hoc loco, poteſtatem hanc pertinere ad pœnas Eccleſiaſticas infligendas. hæc ergo Poteſtas quanuis diſcipulis omnibus tributa ſit, nihilominus ſi quis non cõniuentibus oculis legerit Euãgelium, luce clarius perſpiciet, præcipuè, ac præ omnibus alijs, tributam fuiſſe Petro: per quem, ſcilicet, ad alios deuentura eſſet. nam ſi nihil magis auctoritatis in hac ligandi, & ſoluendi poteſtate uoluiſſet Chriſtus Dei filius à quo nihil temerè, nihil inconſideratè actum unquam fuit (quo nanque pacto à Diuina ſapiẽtia quippiam temere?) Petro concedere, quàm alijs omnibus, cur ergo magna ea uerborum mole uſus, ad Petrum inquit.

Simon bariona, amen dico tibi quoniam ca ro,& ſanguis nō reuelauit tibi,ſcilicet, quòd ſim Dei filius,ſed Pater meus,qui eſt in cœlis: & quoniam tu es Petrus, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, ſed tibi dabo claues Regni cœlorum,ut quodcunque ligaueris ſuper terram, ſit ligatum & in cœlis, & quodcunque ſolueris, ſit ſolutum. uideat unuſquiſque tām magnam pręfationem,conſideret datas claues Petro ſoli, alijs nequaquàm.Poteſtas uerò clauiū,ut omnes Theologi dicunt in quarto ſententiarum,eſt Poteſtas iudicandi, & hæc eſt una clauis: altera Poteſtas ligandi, & ſoluendi.cū ergo hæ ſint claues, nullaq; mētio fiat eas alijs datas fuiſſe,ſed ſoli Petro:quis ſanæ mentis negare audeat,in hac ligādi,& ſoluendi poteſtate principem eſſe Petrum, cui plenè, & perfectè ſit data; alijs uerò per participationem quandam huiſce poteſtatis,quæ tota eſt in Petro, ac ideo poſterius datam. Hoc uerò magis corroboratur ex his,quæ īfra dicturi ſumus. Duæ aliæ ſunt poteſtates; de quibus non fit mentio in Euangelijs, quòd datæ ſint alij ulli præterquàm Petro. prior eſt paſcendi Chriſtianum gregem, altera diſcutiendi,& confirmandi dogmata ea, quæ pertinent ad Chriſtianam fidem. Quantum ad priorem

ſoli

ſoli Pero dictum eſt à Chriſto non ſemel, ſed ter, qui numerus maximè perfectionem oſtendit, magnaque continet ſacramēta, quemadmodum etiam Philoſophi teſtantur, ut prætercam tot, & tam magnos Chriſtianos auctores. obteſtatur ergo Chriſtus Petrum per eum amorem, quo præ aliis omnibus ab illo amabatur, ut paſceret oues ſuas; ut paſceret agnos ſuos. Poteſtas hæc paſcendi oues Domini, nulli data præter quàm Petro. uolue totum Euangeliorum codicem, neque uerbum comperies. ſed fortaſſe quiſpiam ridebit, huiuſmodique poteſtatem nihil eſſe exiſtimabit, ideo erit operæpretium, ſi paululum in hac re morabimur, & perſcrutabimur, quæ nam, & qualis ſit hæc Poteſtas. Poteſtatem dedit Chriſtus paſcendi oues ſuas, igitur abſque dubio Petrus conſtitutus eſt paſtor Chriſtiani gregis. nam quis nam alius officium habet oues paſcendi præterquam paſtor. proportio igitur Petri eiuſque ſucceſſorum ad populum Chriſtianum, eſt proportio paſtoris ad oues. Non reor poſſe quempiam in hac re ambigere, adeò perſpicua eſt. ex hoc duo ſequuntur, prius quòd Petrus ſit Chriſti Vicarius, ſeu Chriſti uicem gerat in terris, alterum quòd quemadmodum omnia, quæ pertinent ad ſanitatem, ad curationem, ad directioné ouiũ,

ſeu

ſeu intra ſepta detinendæ eſſe uideantur, ſeu ducendæ, uel curandæ, nec non acie ferri ulcus quarundam reſcindendum ſit, ſeu potius à grege reliquo relegandæ non nullæ fuerint Paſtoris muneris ſunt: ita etiam quæcunque pertinent ad inſtitutionem Chriſtiani gregis in uita Criſtiana, quæcunq; ad gubernationẽ ad curationem, cœteraque huiuſmodi, ſpectant ad Petrum,& ſucceſſores Petri. ex quo elicitur, quòd etiam Poteſtas ligandi, & ſoluendi præcipuè, & præ aliis data ſit Petro. quòd prius ſequatur uicarium, ſcilicet, Chriſti eſſe Petrum, compertum omnibus eſſe poteſt, qui locum illum annotauerint Euangelii Ioannis.c.x.ubi inquit Chriſtus, Ego ſum paſtor bonus,& cognoſco oues meas;aliaſque oues habeo, quæ nõ ſunt de hoc ouili.ſi Chriſtus paſtor ſuarum ouium conſtituit Petrum, item, paſtorem ouium non Petri ſed ſuarum (non enim inquit, paſce oues tuas, ſed paſce oues meas, item paſce agnos meos) cui non exploratum fuerit, Chriſtum paſtorem eſſe, & dominum ouium, Petrum paſtorem, tamen non dominum, à domino tamen conſtitutum. uicem ergo gerit Petrus Chriſti domini ouium. alterum quoque abſque dubio euidenter ſequitur, nam cuicunq; aliquod munus iniunctum fuerit, utique omnia etiam, quæ pertinent

ad id

ád id munus iniuncta illi fuiſſe uideri debẽt. ſi ergo munus Paſtoris datum eſt Petro, quæcunque pertinent ad Paſtoré, omniſque poteſtas illa tradita ſunt Petro. quamobrem cũ coercere, mulctaſq; imponere precipuè ſpectet ad eũ cui cõmiſſa eſt gubernatio, prȩaliis ergo data eſt Petro ligandi & ſoluendi poteſtas; cui rationi adſtipulatur locus ille Euangelii, de quo à nobis ſuperius eſt facta mentio, & per Petrum aliis Epiſcopis participatione quadam, ſicuti & ouium regimen, & poteſtas coercendi, puniendi úe eos, qui contumaces fuerint. præter has Poteſtates, alia item Poteſtas data eſt Petro tantum declarandi, ſcilicet, & diſcutiendi ea, quæ pertinẽt ad fidei chriſtianæ Dogmata, eiuſque ſententiæ parere cæteri debent. Nolo nunc adducere in hac parte innumeras ſanctorũ auctoritates. ſatis nobis ſint Chriſti uerba. inquit ipſe apud Luc. c.xxii. Sathanas expetiuit, ut cribraret uos, ſi aliqua uidelicet poſſet ratione uos remouere à uera fide, ego uerò oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua. nititur ergo fides Petri Chriſti oratione; quæ inefficax nulla ratione eſſe poteſt. ſubdit deinde. & tu conuerſus confirma fratres tuos. ecce ꝙ cura confirmandi alios, non omnes, nõ puſillos, ſed fratres ſuos, tradita eſt Dei oraculo tantum Petro non aliis. luce meridia-

na

na illuſtrius oſtenſum puto ex diuinæ ſapientiæ uocibus ius hoc Romani Pontificis nullo hominum conſenſu, ſed diuinitus ei tributum eſſe. de induſtria præteriui locum illum in Euangelio Matthæi capite decimo octauo, quià pleriſque notatur, ad aſtruendam noſtram hanc ſententiam, ubi, ſcilicet, Petrus Dominum rogauit, quoties dimittendum eſſet à ſe peccatum fratri, an uſque ad ſepties? quoniam mihi uidetur potius eò ſpectare ille locus, ut ſemper ſit danda uenia peccanti in ſe fratri ſemperque acceptas iniurias obliuiſcendas, quàm ad ullam poteſtatem Petro conceſſam. Hanc item poteſtatem conceſſam fuiſſe diuinitus Paulo, ex pleriſque locis Epiſtolarum eius, colligi certiſſimè poteſt: & primò ex Epiſtola prima ad Corint. cap. 5. Nam tradere hominem Sathanæ ad interitum carnis, ut lucrifaceret ſpiritum, poteſtatis fuit. uenire etiam in uirga ut ex eadē Epiſtola. c. ii. eſt poteſtatis. item in Epiſtola ſecunda ad Cor. c. x. inquit, iuxta poteſtatem, quæ data eſt mihi in ædificationem. Epiſcopos inſtituere, ut inſtituit Paulus Timotheum, & Titum, & per eos item alios, poteſtatis fuit. hos locos notaſſe tantum, & innuiſſe ſit ſatis. tute per te alios quoque in memoriam tibi redíges. uereor ego ne noſter hic libellus modum

dum excedat. iam ſatis auctoritatibus probatum eſt diuinitus non hominum conſenſu Pontifici Romano Petri ſucceſſori hanc fuiſſe auctoritatem attributam. nunc paucis explicemus an idem etiam ratio nobis perſuadeat. multitudinem omnem quæ una ſit, nequaquàm poſſe unam eſſe perſeuerare, niſi contineatur ab uno, & Philoſophi omnes prodidere, & uoce ipſius rerum naturæ docemur. nam ſuapte natura multitudo omnis in plura dilabitur; aliunde uerò una eſt, & una eſſe perſeuerat, id uerò à quo eſt una, & in unione continetur neceſſe eſt ut ſit unum, alioqui ipſum quoque aliena opera indigebit ut unum ſit. unde illud Homericum ab Ariſtotele, ut notiſſimum prolatum in duodecimo libro primæ Philoſophiæ. Multitudo principatus mala, ut pote, quę inepta ſit ad continendam unitatem multitudinis ſubditorum hominum. cum ergo Eccleſia Chriſtiana una ſit (ſicuti enim una fides eſt, unum baptiſma, una uocatio, ita una Eccleſia, quin potius omnes unum corpus ſumus, inuicemque membra, ut perhibet Apoſtolus Paulus, ſed cur amplius moror? ſymbolo ab oībus Chriſtianis prędicatur, ſe credere unam eſſe ſanctam catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam) indiget ergo uno principe à quo contineatur. ſi ſecus ſit

confeſtim diſsipari unitatem neceſſe fuerit. uni ergo eius gubernationem demandandã fuiſſe oportuit. nec ullo pacto ſatis eſſe poteſt id, quod Luterani dicunt, ut hãc rationem uitent, Chriſtum unum eſſe à quo contineatur Eccleſia. nam & ſi Eccleſia primò contineatur à Chriſto Deo optimo, quemadmodum etiam uniuerſa rerum natura, eſt tamen à ſumma illa bonitate inſtitutum, ut cuique rei pro eius natura prouideatur. cum ergo hominum genus à ſenſu maximè pendeat, à ſenſibilibusque hauriat, & diſciplinam, & inſtitutionem omnem, indiget ergo homine, quem ſentiat, gubernatore, & principe. quin quòd maius uideri poteſt, ſacramenta, quibus gratia nobis Diuina confertur, in rebus ſenſibilibus conſtituta ſunt, ſic enim natura humana eſt, à Deo facta. uni ergo homini hanc gubernationem demandari oportuit, quòd partim pertinet, ut dixi, ad hominis imperfectionem, qui à ſenſu pẽdet, partim etiam ad eius perfectionem, & præſtantiam. nam hoc pacto ipſe ſibi quodammodo felicitatis ſuæ eſt auctor, pro naturę ſuæ imbecillitate. unus ergo homo uni Eccleſię præerit, ut ratio à natura nobis indita unicuique facile ſuadet. is uerò hanc poteſtatem habere nõ poteſt à quouis hominum conſenſu, ſeu cœtu, ſed diuinitus habeat ne-

ceſſe eſt. nam conſtituere Vicarium Domini, non pertinet ad quempiam alium niſi ad Dominum. Eccleſia uerò Chriſtum habet, cuius ſunt omnia, tum quia empti ſumus magno pretio, eius, ſcilicet, ſanguine, ut ait Apoſtolus. 1. Cor. c. iii. ad ipſum ergo pertinet inſtituere Vicarium ſibi, ad nos minimè. niſi ergo uelimus fateri defuiſſe, deeſſe ue Diuinam prouidentiam gubernationi, ac unitati Eccleſiæ, cuius ratio perſuaſerit diuinitus pontifici Petri ſucceſſori hanc poteſtatem collatam fuiſſe. quo fit; ut ſi nullus eſſet ſacræ paginæ locus, ex quo id aſtruere poſſemus, pium tamen eſſet credere diuinitus datã fuiſſe Petro hanc poteſtatẽ; ſicque per manus, non per præſcriptionem ad nos deueniſſe. ſed cum tam euidentia ſint Chriſti oracula, quæ ſupra tetigimus, quis amplius in dubium uerterit rem tam claram, & omnibus obuiam? at dixerit quiſpiam fortaſſe rerum euentus, quæ res tertio loco à nobis propoſita fuerat, huic ſententiæ non adſtipulatur. quin potius nihil magis. nam confeſtim poſt Chriſti Aſcẽſionem cum adhuc Petrus Hieroſolymis eſſet, cuius Vrbis Epiſcopus erat Iacobus, inquit Paulus in Epiſtola ad Gala. c. ii. qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatum circuncîſionis, operatus eſt mihi inter gentes. Iacobus erat Hieroſoly-

roſolymitanæ urbis Epiſcopus, Petrus tamē erat à Deo Apoſtolus circuncifionis, id eſt, Iudæorum, quibus tunc præerat, nondum enim Romam uenerat. ecce à Deo traditā Petro poteſtatem quandam, qua Epiſcopū ſuperabat. nonne illis temporibus, tum Petrus, tum Paulus Epiſcopos inſtituebant. de Paulo diximus. Petrus nonne Proſdocimū creauit Epiſcopum Patauinum, cùm Romā ueniſſet. dicerem etiam alios, ſi per inertiam meam poſſem libros euoluere, in quibus eorum temporum Hiſtoria cōtinetur. uterque poſtea Romam uenit, ibique ſub Nerone Imperatore in Vrbe uniuerſi orbis principe martyrio coronati ſunt. quibus ſuffectus Linus, deinde Clemens, cæteriq́ue ſanctiſsimi uiri, à quibus plurimos Epiſcopos creatos fuiſſe comperies, ſi eorum uitas perlegeris. itaque ſemper à probis omnibus Chriſtianis Romanæ ſedi, ſedi, inquam Petri, ſumma ueneratio, ſumma auctoritas eſt delata. Iactata fuit magnis procellis cum Imperatorum Conſtantinopolis arrogantia, interdum eius Vrbis Antiſtitum, tum Gothis, ac Longobardis res Italiæ, ac præſertim Romanæ urbis turbantibus, qui etiam Arrianam hæreſim ſectati ſunt, tamen ſemper eminuit, ac priſtinam dignitatē paulòpoſt recuperauit. nec obſtat his, quæ diximus, quòd Conſtā-

B 2 tino-

Prosdoc
Ab Histor

tinopolis Imperatores Pontifices Romanos confirmabant, quaſi ab Imperatoribus poteſtatem haberent, non à Deo. nam nullus ſanę mentis putauerit, poteſtatem Pontificis qua gerit uicem Chriſti, ab Imperatore pendere. ſed quoniam Pontifices ab Imperatoribus habuerant urbis Romæ Imperiũ, quo res Italiæ maximè nitebantur, ideo præter clerum Romanum, & populum requirebatur etiam Imperatoris ſuffragium ad Pontificem eligendum. eius tamẽ auctoritas, quatenus Pontifex eſt, non princeps Romanus à Deo eſt, non ab homine aliquo. Cum ergo Hiſtoria, ratio, & euidentiſsima Chriſti Oracula nobis oſtendant à Chriſto Dei filio datam eſſe Romano Pontifici auctoritatem & poteſtatem hanc, qua uicem Chriſti gerit, nullus niſi pertinax, & qui partes, quas temere ſuſcepit, tueri uelit, inficias iuerit. Chriſtiani hominis eſt fateri, & credere Pontificis poteſtatem non ab hominum conſenſu pendere, ſed diuinitus prodiiſſe. longius quàm putaram proceſsit Commentariolus hic, quem unico ſpiritu conſcripſi. tuum erit corrigere, ac ſummam manum ei imponere. Mihi ſatis ſit hucuſque laboraſſe. Vale.

FINIS.

GASPARIS CONTARENI CARDINALIS CONCILIORVM MAGIS ILLVSTRIVM SVMMA,

AD PAVLVM TERTIVM PONTIFICEM MAXIMVM.

NVLLI mirum uideri debet, Beatiſſime Pater, ſi Eccleſiaſtica Hierarchia quin potius omnis ciuilis ſocietas rerum naturę conſtantium modum, ac ingenium imitetur. nam cùm idem ſit auctor, & cauſa naturæ rerum, ac humanarum huiuſmodi ſocietatum, quæ à natura hominum originem trahunt, eiq́ue ſummopere conueniunt (Homo etenim natura ciuile eſt, & ſociale animal) utique conſentaneum eſt, ut utrunque genus ſui auctoris imaginem præſeferat, ac propterea unitate ſe etiam conſentiat, alterumq́ue alterius ſimile ſit. Enimuero in rebus natura conſtantibus omnibus, uidemus luce clarius, unitate quadam multitudinem

quandam contineri; Deus etenim ſolus, ſicuti uerè eſt, ita etiam uerè eſt unus: inferiora uerò omnia, quoniam non ſunt Deus, multitudinem quandam habent, neque uerè ſunt una: at quoniam ſunt à Deo, & habent pro ſui natura unitatem, & unitate ea multitudinem ſuam colligunt, & continent. ea uerò unitas tanto eſt maior, & ut ita dicam, unitior; quanto melior, & perfectior fuerit: Linquam nunc cœleſtes illas mentes, quæ ratione quadam inexplicabili, & ſe in multitudinem ſuam pandunt, atque explicant: itemque circunquaque multitudinem illam ſuam ita continent unitate, ut omnia unum ſint. Venio ad res, quæ ſenſu percipi poſſunt. in rebus inanimatis, quæ imperfectiſſimæ omnium ſunt, minima quædam apparet unitas, in plantis maior, nam principium uitæ in quadam ſui parte habent, à quò & radices infra, & rami in ſuperna mittuntur. id tamen uitæ principium diuiſibile eſt, ac propterea non ualde unum, quòd ex eo liquet: nam quanuis ſurculus ex planta decerptus ſit, ſi defoſſus fuerit in terram, & radices emittit, & truncum, in ramosque ſe fundit, ac tandem creſcit in arborem. imperfectiſſima animalia, quæ ab inciſuris, inſecta appellari conſueuere, principium hoc uitæ habent plantis ſimile. quare

diſſecta

diſſecta etiam aliquo temporis ſpacio uiuũt. & in animalibus perfectis, & abſolutis principium hoc uitæ magis eſt unum, à quo ſi qua animãtis eius pars diuiſa fuerit, ſtatim interit, eoque principio quauis ratione extincto, confeſtim animal totum perit. in homine uerò omnium perfectiſſimo animaliũ, anima, quę eſt uitæ humanæ principium, eſt maximè una, utpote, quæ omnino indiuiſibilis exiſtat, uerùm à ſe in corpus multas uires diffundit, ſuique unitate eas continet, corpuſque totum humanum, totque eius humores, ac membra compeſcit in unum, ne diffluant, ſed unum animal omnium pulcherrimũ, ac excellentiſſimum conficiant. Hoc rerum natura cõſtantium ingenium, ac uniuerſam rationem humanæ ſocietates imitantur, & referunt, ut pote, quę ab eadem cauſa auctore exiſtant. id quod, ut aliàs rationes omittam, Philoſophorumq; ſententias, apertiſſimè teſtatur Apoſtolus Paulus. qui in Epiſtola ad Epheſios c.iij. inquit, Huius rei gratia flecto genua mea ante Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, à quo eſt omnis paternitas: ſeu ut Græcè ſignificãtius ſcribit, omnis πατριὰ, ideſt, tribus, ſeu familia, & conuentus in cœlo, & in terra, ut Chryſoſtomus interpretatur, & ex Pſalmo uigeſimoprimo eui déter colligitur. ecce ꝙ omnis hominũ ſocie

tas à Deo eſt, nam linquimus nunc angelos,& cœleſtes mentes. In his autem hominum conuentibus, & multitudo hominum eſt,& unitas, qua conuentus continetur, & conſtat. imperfectiores minore quadam unitate continentur, ut popularis gubernatio. meliores maiori unitate, ut Principatus Optimatium. optima uerò omnium conſtitutio eſt ea,quæ ab optimo Principe gubernatur: ſicque maximè omnium eſt una. Huiuſmodi,& rationis præ aliis omnibus Chriſtus Deus, & ſeruator noſter Eccleſiaſticam hanc Hierarchiam conſtituit,tanquam bene compactum hominis corpus, inqua, ne qua unquam fieret ex natura conſtitutionis ſciſſura, unum Principem eſſe uoluit, ſeu potius Patrem, & Caput,non caput illud,à quo diffflueret uita in corpus,id etenim Chriſtus eſt ut inquit apoſtolus Paulus,ad Col.c.1. ſed à quo gubernatio, & iuriſdictio in hanc Hierarchiam uniuerſam influeret,ab eoque penderet. Verùm, ſicuti hominis anima multis indiget uiribus, multiſque membris,ut in totum corpus operetur, plurimasque functiones agat,quibus homo eget ut uiuat,& bene uiuat: ſic Pontifex Eccleſiaſticę Hierarchiæ caput,multis eget poteſtatis huius participibus:quibus Eccleſia dirigi cōmodè queat ad ſupernā illam beatitudinem, quā nobis ipſe

compa-

comparauit. præcipui omnium Epiſcopi,ſũt Chriſtiani populi Doctores, ac Præſides. & quemadmodum ſi qua humanæ menti difficilia occurrunt inueſtiganda, utitur uiribus inferioribus,cogitatiua,inquam,& rememoratiua potentia,ac interdum exteriori ſenſu, ut in commentationibus Mathematicis,quę omnes, pro ſui quaque natura in id intentę, mirificè opem ferunt intellectui, & menti; cuius ſolius quanuis ſit iudicare,& diſcernere, id tamen commodè facere non poſſet, niſi in unum, ut ita dixerim,Concilium, & conuentum,inferiores uires ſecum conuocaſſet, non illas,quæ nullo pacto ſunt rationis participes, ſed ſuperiores,quæ ſunt menti proximæ. ſimili, ac propemodum eadem ratione in Eccleſia Chriſti, quam omnium perfectiſſimam ſocietatem, quis negare auſit? Princeps eſt, & caput Pontifex Maximus unus, ſub quo inferiores Epiſcopi,eius tamen poteſtatis participes in gubenatione Eccleſiæ ſunt,ſicut uires, quædam ſenſitiuæ rationalis cognitionis participes. ſi quando ergo quiſpiam nodus incidat, ſi qua in hoc Eccleſiæ corpore ægritudo contingat, officium Pontificis eſt,in unum uocare Epiſcopos Chriſtiani populi, ſimulque Concilium inire, qua ratione & nodus diſſoluendus ſit, & curanda ægritudo, idque decernere, quod ex

con-

conſultatione illa, & inueſtigatione maximè ad rem facere uideatur. Hoc natura duce ſemper ſeruatum fuit in omnibus hominum conuentibus, non tantum ciuitatibus, ſed etiam uicis, & pagis. Hoc Eccleſia Chriſti ſemper ſeruauit, edocta ſpiritu Dei: qui naturam hominis nullo pacto imminuit, ſed prouehit ad altiora, & diuiniora. dicit hoc Chriſtus in Euangelio Mat. cap. xviii. ſi fuerint duo, aut tres congregati in nomine meo, in medio illorum ſum. item ſi duo, aut tres in oratione conſenſerint & cætera. item dicit in Euangelio Matth. cap. ultimo, Vobiſcum ſum, ideſt, in Eccleſia uſque ad conſumationem ſæculi. item in eodem Matt. cap. xviii. ſi non audierit, dic Eccleſiæ. quàm ſi non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus. Paulus etiam Apoſtolus in epiſtola prima ad Timotheum. c. iij. appellat Eccleſiam columnam, & firmamentum ueritatis. Nec mirum, nam ſi Eccleſia corpus eſt Chriſti, & nos ſumus inuicem membra eiuſdem corporis, cuius Chriſtus eſt caput, à quo uita, & directio manare in corpus totum nulli dubiũ eſſe poteſt, proculdubio id, in quo Eccleſia conſenſerit à Chriſto eſt, à ueritate eſt, quæ falli non pōt. Hoc quod ratio, & auctoritates Scripturę canonicę perſuadent, ac Apo-

ſtolica doctrinã nobis tradidit, Apoſtoli primùm, alij deinde patres noſtri ſanctiſſimi, ac ſapientiſſimi pleni diuino ſpiritu factis ipſis nos docuerunt. nam & Apoſtoli Hieroſolymæ præterquàm quòd in pluribus rebus ſimul Concilia inijſſent, ſimulque, oraſſe leguntur in actibus Apoſtolorum .c. xv. in quæſtione ea, an Gentes, quæ ad Chriſti gratiam ueniebant, cogendæ eſſent ad ſeruandas legis Moſaicæ cæremonias, iuſtum Concilium fecerunt: in quo Petrus primus omnium ſententiam dixit. quam ſubinde ſecutus Iacobus, cœteriſque communi nomine ſignificarunt Gentibus, & Diſcipulis Antiochiæ morantibus. Quorum ſucceſſores, quanuis non potuerint indicere uniuerſale Oecumenicum concilium ante tempora Conſtantini Imperatoris, ob potentiam Regum, & Principum, qui ſæuiebant in Chriſtianos omnes, fuere tamen ante Nicenum Concilium prouincialia Concilia plurima, quæ obſcurata ſunt uetuſtate. prodita tamen memoriæ ſunt Angritanum, & Neocæſarienſe, ante Concilium Nicenum fuiſſe celebrata. Hos tu Pater Beatiſſime imitatus, & à Spiritu Dei edoctus, his temporibus difficillimis Chriſtianæ Reipublicæ, quibus præter alia incommoda humana, & bellis inteſtinis conſumimur; & Ec-

cleſia Chriſti tuæ curæ commiſſa uexatur tot ſchiſmatibus, tot hæreſibus, conuocaſti uniuerſale, & Oecumenicum Concilium. quod certò ſpero, incolumis celebrabis, & inſtaurabis Eccleſiam Dei, adeo ut cum Apoſtolo .ij. Col. c.iij. canere poterimus. recedant uetera, omnes, inquam ueteris hominis mores, & corruptelæ, ac noua ſint omnia. fruerisq; tu hac pace, hac ſanctimonia, quam ducturus es in Chriſti Eccleſiam. Verùm, quoniam in his negocijs Concilij, non inutile eſt memoria tenere, quæ, quotq́ue & qualia fuerint Concilia celebrata retro actis temporibus, eorumq́ue ſancita, & decreta: dedi ego lectioni eorum operam menſibus his hybernis, & à Græcis, Latiniſq́ue auctoribus Summam quandam collegi: quam ſi legendam traderem Sanctitati tuæ, non putaui rem ingratam me tibi facturum, mihiq́ue non ſummopere debitam. Nam cùm occupatiſſimus ſis, integroſq́ue dies omnes conſumas in negocijs grauiſſimis, curiſq́ue diſtinearis ingentibus, noſtri ordinis hominum officium eſſe duco, qui uicem membrorum gerimus huius Eccleſiæ, cuius es caput, ut tibi laboremus, & ocium noſtrum tibi dicemus. adeo ut ſi qua tibi detrahunt tua negocia, in ocio noſtro reſarciantur. Videbis igitur paucis à nobis comprehenſam Summam Conciliorum ma-

gis

gis illuſtrium, quæ Patrum noſtrorum temporibus celebrata fuerunt, ſimulque hæreſes ab eis damnatas, ac ſi quod etiam decreuerint memoria dignum, id quoque breuiter, & dilucide explicare conabimur. Rem ergo aggrediamur. Poſt ea, quę Apoſtolica doctrina fuere nobis tradita in ſcripturis canonicis, inueniuntur Decreta, & Canones Apoſtolorum. Yſidorus collegit quinquaginta, uerùm in Græcis codicibus canonum inueniuntur octuaginta quinque. triginta-quinque hi canones, quos deſideramus in Yſidoro, & in Græcis codicibus reperiuntur, quorum duos uidi Vaticanum, ſcilicet, & Venetum alterum; in Latinā linguam uerſi ſunt à Germano quodam, & impreſſi in Germania poſt Auctenticorum librum Iuſtiniani Imperatoris. in quibus id notandum, quòd in canone, quo maximè damnatur Simonia, ac fit mentio de Simone Mago, qui damnatus fuit, in Græcis codicibus addita inuenimus hæc uerba, ſcilicet, à me Petro. in Latino apud Yſidorum deſiderantur. illud etiam non prætereundum, quòd in poſtremo canone Apoſtolorum in Græcis codicibus uideli cet, in octuageſimoquinto, fit mētio de quibuſdam alijs canonibus miſſis per Clementem. Hos ſexta Synodus reprobat, quoniam fuerunt corrupti ab Hæretitis. Horum qua-

draginta

draginta ſeptem collegit Yſidorus. Poſt hos canones Apoſtolorũ,antiquiſſima omnium, quę ſunt memoriæ proditę, fuit Synodus Ancyritana prouincialis, non uniuerſalis: quanuis ſit recepta, & approbata in ſexta Synodo. ignoratur quibus temporibus fuerit, id tamē conſtat fuiſſe parum ante synodum Nicenam, Ancyræ celebratam: quæ eſt ciuitas Galatiæ. edidit canones uigintiquinq; quos collegit Yſidorus. ſequitur hanc ſynodus Neocæſarienſis, Cæſareæ coacta, quæſita ciuitas eſt in Ponto Cappadociæ. Hæc paulò poſt Ancyritanam fuit celebrata. Nam utrique interfuit Baſilius, qui ſub Licinio Cęſare martyrium meruit, anno Domini trecenteſimo uigeſimo tertio, ut refert Euſebius de temporibus. condidit quatuordecim canones, in quorum poſtremo cauetur, ne in ulla ciuitate quantumuis magna pluresquam ſeptem Diaconi conſtituantur, quemadmodum fecere Apoſtoli, ut legimus in actibus Apoſtolorum. Hic canon reuocatus fuit in ſexta Synodo. Has Synodos memoria proditum eſt, fuiſſe ante Nicenam Synodum. ſequitur has Nicena omnium celeberrima, quæ eſt prima Oecumenica. Hoc loco non duco prætereundum, eſſe à Gręcis illas ſynodos appellatas Oecumenicas, in quibus Gręci, Latinique pariter conuenere. Hęc

Synodus ſub Cōſtantino Imperatore, anno eius imperij uigeſimo coacta fuit, tempore Beatiſſimi Sylueſtri Pōtificis, anno Domini tricenteſimo uigeſimo quinto. quidam uolunt ſub Iulio Pontifice hanc Synodum fuiſſe. ueriſimile putauerim ego fuiſſe Synodum indictam ſub Sylueſtro, decreta uerò feciſſe, & dimiſſam ſub Iulio. Yſidorus refert miſſos à Sylueſtro ad eandem fuiſſe Victorem, & Innocentium Romanos preſbyteros, qui Pōtificis nomine intereſſent. interfuit etiam Oſius Epiſcopus Cordubenſis, tunc habitus ſanctiſſimus uir, quem nonnulli ſcribunt ſimul cum Victore à Sylueſtro miſſum. nam poſtea Sirmi declinauit ad Arrium, ut dicit Hilarius in libro de Synodis. Valde quoque celebris eſt memoria Pannutii Aegyptij Epiſcopi, quem Conſtantinum ferunt maximis fuiſſe honoribus proſequutum. in ſumma trecentum & decem, ac octo Epiſcopi ſanctiſſimi, & doctiſſimi uiri conuenerunt in hoc Concilium. damnata fuit hæreſis Arrij Alexandrini preſbyteri, qui inani ambitione elatus contra Alexandrum Epiſcopum ſuum, cœpit dicere, Filium Dei & Verbum, per quod facta ſunt omnia, eſſe minorem Patre, creaturamq; non Creatorem, neq; genitū de ſubſtantia patris, ſed factū ex non exiſtentibus, & ꝙ fuit quando non erat

Dei filius.Huius blaſphemias Epiſcopus Alexander cum diſſimulare non poſſet, à communione Arrium ſeparauit,expulitq; ab Ecclesia.Hęc Arriana labes peruagata per Chriſtianum orbem plurimos infecit,inuenitque ſectatores complures homines doctos, ac in Platonica Philoſophia præſertim enutritos. Qui cum legiſſent apud Platonem in Tymeo, primum rerum omnium principium uſum fuiſſe in conſtituendo hoc, quem uidemus, orbe, quodam exemplari, quod etiam animal perfectiſſimum appellat, cuius imaginem hoc uniuerſum gerat, longè perfectius omnibus alijs, utpote per quod facta ſint omnia,infra Deum tamen exiſtens,quod poſteriores Platonici mundum intelligibilem, ens etiam appellauerunt; itemque cum legiſſent in Euãgelio Ioannis. c.1.per uerbum facta eſſe omnia, nonnulloſque alios ſcripturæ locos,qui fauere uidebantur ei ſentẽtiæ:confeſtim ex humana Philoſophia Euãgelicam, & Chriſtianam doctrinam de filio Dei compoſuerunt, arbitratique ſunt cauſam illam exemplarem Platonis, quæ eſt infra Deum: eſſe Dei filium,& uerbum,de quo Euangelia, & doctrina Apoſtolica meminiſſent. ex hac hæreſi cùm maximus in Chriſtiano populo tumultus concitatus fuiſſet, indicta fuit hæc Synodus in Nicea ciuitate Bithyniæ. cui interfuit

terfuit Conſtantinus, ac, ut diximus, tercẽtum, & decem octo Epiſcopi. interfuit etiã Arrius. affuit etiam Athanaſius, qui tunc Diaconus erat Alexandrinæ Eccleſiæ, cum Alexandro Epiſcopo ſuo. damnata fuit poſt diutinam inquiſitionem, & conſultationem hæreſis hęc Arriana, confectumque ſymbolum, in quo ſunt dictum uerbum, & filium Dei eſſe patri homouſion, ideſt, conſubſtantialem. compoſiti etiam fuere Canones. uiginti tantum reperiuntur collecti ab Yſidoro. quidã perhibent fuiſſe longe plures. attamen in Concilio ſexto Carthaginenſi legitur, quòd cùm Patres illi ſcripſiſſent Attico Epiſcopo Conſtantinopolitano, ut ad eos mitteret integrós canones concilij Niceni: reſpondit Atticus mittere ſe ad eos per Marcellum ſubdiaconnm Canones integros Synodi Nicenæ, qui ſubinſerti eſſent, nec aliquis alius reperitur præter hos uiginti. in quibus ille ſcitu dignus, quo iubetur in diebus Pentecoſtes, ideſt, quinquaginta diebus poſt paſcha, & diebus Dominicis, non flectenda eſſe genua ad orationem Dominicam ſcilicet. de hac re mentionem etiam facit Auguſtinus in Epiſtola ad Ianuarium, ut ſcilicet erectione corporis teſtemur Chriſtum uerè ſurrexiſſe à mortuis. fuit etiam in hac magna Nicena Synodo conſtitutio facta de Paſcatis celebra

tione, de qua magna fuerat controuerſia, præcipue cum Aſiaticis Epiſcopis, qui quartadecima luna, quicunque is fuiſſet dies, ſacratiſsimum paſcha celebrabant; quique ob eam rem appellati fuere Quartadecimani. ſtatutumque eſt in hoc Concilio, primo mẽſe, id eſt, ea luna cuius plenilunium fuiſſet poſt equinoctium uernum, quod tunc erat uigeſima prima die Martij menſis, diem Dominicam, poſt plenilunium illud, ſolennem eſſe, paſchaque à Chriſtianis ea die celebrandum, qua Chriſtus reſurrexit, qui eſt paſcha noſtrum, nec ſeruandum morem Iudaicum, ut quartadecima luna à chriſtianis fiat paſcha, quæcunque ea fuerit. Hoc præter alios auctores Auguſtinus refert in Epiſtola ad inquiſitiones Ianuarii. poſtea autem melius fuit res diſtincta, decretumq; ne memoria paſsionis Domini celebretur ante lunam quartamdecimam. ideoque ſi plenilunium contigerit eſſe die Dominica, aut die ſabbati, qui à meridie inchoaretur, trãsfertur paſcatis ſolennitas ad proximam diem Dominicam, poſt octo, ſcilicet, dies. de hoc Ambroſius in Epiſtola ad Epiſcopos Aemiliæ. Hæc ſolennitatis paſchalis forma adhuc perſeuerat, ac ſi noſtris temporibus uigeſimaprima dies Martij, eſſet dies æquinoctij uerni, cum tamen nunc retroceſ-

ſerit

ſerit ad diem decimam. Hæc dicta de Nicena Synodo ſufficiant. Hiſdem temporibus Syluestri ſcilicet Pontificis, Yſidorus refert celebratas fuiſſe ſynodos prouinciales Arelate, quę ciuitas inſignis eſt in Prouincia: ſita iuxta fluuium Rhodanum. mirum tamen, quòd in ſecunda ſit mentio de ſtatutis Nicenæ ſynodi, quam uerisimile eſt, ſub Iulio dimiſſam fuiſſe. id etiam notandum, quòd in prima Arelatenſi ſynodo ſtatutum fuit, ut perſuaderi debeat adoleſcentibus, quorum uxores ſe adulterio polluiſſent, ne eis uiuentibus aliàs ducerent uxores. ex quo uidetur colligi poſſe, ea ætate quoſdã fuiſſe, qui exiſtimarẽt ſibi licere dimiſſa uxore fornicationis cauſa aliam ducere. quod Ambroſius in expoſitione Epiſtolæ ad Corinthios tangit. licet Magiſter ſententiarum dicat illum locũ Ambroſij fuiſſe à falſarijs corruptum. Duo præterea fuere Arelate celebrata Concilia, quorum poſtremum coactum fuit ſub Martiano Principe, ſub quo fuit Synodus Chalcedonenſis, quarta, ſcilicet, Oecumenica. Poſt Nicenam ſynodum reperiuntur, & in Græcis canonibus, & apud Yſidorum fuiſſe nonnullę ſynodi prouinciales; de quibus non conſtat quibúſnam temporibus fuerint: ſed uerisimile eſt, quoniam de eis ſit mẽtio ab auctoribus ſtatim poſt Nice

num Concilium, fuiſſe etiam paulòpoſt coa ctas. harum prima eſt Gangrenſis, coacta in Gangre ciuitate Paphlagoniæ. de qua urbe meminit Stephanus Græcus auctor in libro quem ſcripſit de Vrbibus. in hac damnata fuit hæreſis Euſtralienſium, qui nuptias dam nabant. conſtitutique ſunt uiginti Canones qui extant tam apud Græcos, quàm apud Latinos. nihil in his egregiũ annotaui. Huic proximus fuit conuentus Antiochenus, coa ctus Antiochiæ, quæ ſita eſt apud Orontem. interfuere huic ſynodo Formilianus, & Gre gorius mirabilium effector nuncupatus. ui gintiquinque canones fuere in hac conſtitu ti. ſequitur ſynodus habita Laodiceæ: quæ urbs eſt Phrygię Capatianæ, in qua editi fue re Canones quinquaginta nouem, nihil in his memoratu dignum reperi. in ſexta ſyno do omnium horum Conciliorum canones approbantur. Poſt obitum Conſtantini Im peratoris anno duodecimo, ut refert Socra tes in Hiſtoria tripartita, cum poſt Nicenã ſynodum Arriani maximos ubiq; tumultus concitaſſent, expulſusque ob eam cauſam Athanaſius Epiſcopus Alexãdrinus à ſua Ec cleſia fuiſſet ab Arrianis, quibus Conſtan tius Imperator Orientis, Magni Conſtanti ni filius ſummopere fauebat, ac ueniſſet in Italiam ad Pontificem Iulium, atq; ad Con-

ſtantem

ſtantem Imperatorem Occidentis perrexiſſet: qui frater erat Conſtantij, indicta fuit Synodus Sardicenſis. Sardice Metropolis eſt Dacorum ſita iuxta Danubium. quidam dicunt eſſe in Illyrico, cuius fortaſſe fines hi auctores ad Danubium uſque extendebāt. fuit hæc Synodus indicta literis Conſtantij Imperatoris ob metum fratris Conſtantis pijſſimi Principis, fratriſq; Conſtantij longè diſſimilis: conuenere in hanc ſynodum omnes ferè occidentales Epiſcopi, tercentū inquam; inter quos Oſius Cordubenſis magna pars fuit illius Concilij, orientaliū circiter ſeptuaginta: cæteri nanque quorum plurimi erant infenſi Athanaſio, & fauebant partibus Arrianis, cauſas dixere, quare nō poſſent accedere ad eum conuentum. hi etiam ſeptuaginta, qui conuenerant, poſtquam uiderunt agi de reſtitutiōe Athanaſii Epiſcopi Alexandrini, & Pauli Conſtantinopolitani, aliorumq́ue quorundam: qui pulſi fuerant ab Arrianis quibus ipſi quoque fauebant, receſſere à Sardica, & conuenerunt in Philippopoli, nonnullaq́ue decreuere contra Athanaſium: fuere hi omnes damnati à Synodo Sardicenſi: ſimulq́ue reſtitutus Athanaſius Alexandrinæ Eccleſiæ, & Paulus Conſtantinopolitanæ. ſcripſit Conſtans fratri Conſtantio pias, ac Imperatore Chriſtiano dignas

literas in commendationem Athanaſii. paruit Conſtantius fratris literis, & reſtituit Athanaſium: ideoque repreſſa aliquantulum Arrianorum rabies. conſtituti fuerunt in hac Synodo Canones unus & uiginti. in quibus illud puto non eſſe prætereundum, ex quo facile colligi poteſt Romani Pontificis auctoritas, quòd in quinto, ſextoque canone ſtatutum eſt: quòd ſi quis Epiſcopus accuſatus, fuerit ab Epiſcopis ſuæ illius prouinciç depoſitus, iſque uoluerit appellare Romanum ſanctiſſimum Epiſcopum, ut ab eo eius cauſa audiatur, utique conuocandi ſunt proximæ prouinciæ Epiſcopi, qui iudicent de illius cauſa. qui ſi priorum ſententiam ſecuti fuerint, iſque rurſus appellet Romanum Pontificem, Pontifex Romanus ſi uoluerit, mittat duos presbyteros à latere, qui ſimul cũ Epiſcopis illis in prouincia ea, ubi melius cauſa diſcuti poteſt, & intelligi, auctoritate fungentes eius à quo ſunt miſſi, rem dijudicent. quòd ſi etiam uoluerit ratam habere Epiſcoporum priorum ſententiam, nullumque à latere mittere: id utique faciat, quod pro prudentia ſua melius fore putauerit. Hoc nolui prætermittere. quo in loco neque eſt ſilentio prætereundum, ante hanc Sardicenſem Synodum fuiſſe ab Arrianis Synodum in Antiochia coactam, quæ decreuit

Athana-

Athanaſium Alexandrinum, & Paulum Cõn ſtantinopolitanum Epiſcopum pelli à ſuis Ecclesiis; qui ut ſupra diximus ad Iulium Romanum Pontificem ſe contulerunt. à quo impetratum fuit ab Orientalibus Epiſcopis, ut utrunque ſedi ſuæ reſtituerent: ubi in libro quarto Tripartitæ Hiſtoriæ auctores illi Græci, inquiunt, Antiochenum illud Concilium nullius habitum exiſtimatiõis, eo quòd fuerit coactum abſque Romani Pontificis auctoritate, eiuſque nomine nullus Antiocheno illi concilio interfuiſſet. Hæc, quæ pertinent ad Romani Pontificis auctoritatem ſumpta ab antiquiſſimo Concilio Sardicẽſi, & ab auctoribus Grçcis illuſtribus, omittere nolui. Redeamus iam unde digreſſi ſumus. Decreto Sardicenſis Concilij reſtituto Paulo Conſtantinopolitano, & Athanaſio Alexandrino Epiſcopo ſuis ſedibus, diem obijt Conſtans pius Imperator, & Niceni Concilij obſeruantiſſimus, ac ideo infeſtus Arrianis. Rerum potitus Conſtantius frater poſtremus ex filijs magni Cõſtantini fautor Hæreſeos Arrianæ, cui orientales Epiſcopi cõplures fauebant, cum cuperet Cõſtantius occidẽtales etiam Epiſcopos traducere à Niceni Concilij fide ad Hæreſim Arrianam, ſimulque damnare Hæreſim Photini, qui dicebat Chriſtum tantum ex Maria natum,

indixit Concilium Sirmij. ciuitas hæc ſita eſt prope fluuium Drauam, non longe à Danu bio, à qua noſtris hiſce temporibus prouin cia ea uniuerſa, appellatur Serimia: ibique conſtitutum Symbolum, quo damnatur Pho tini hæreſis. Nam fatentur ſe in Ieſum Chri ſtum credere filium Dei unigenitum, natum ante omnia ſæcula &c. Attamē nulla fit men tio, quòd ſit Patri conſubſtantialis. Verùm cum duo ſymbola Sirmij confecta referat Hi ſtoria Tripartita, in altero nulla fit mentio de eadem, aut ſimili ſubſtantia Patris, aut Fi lij: in altero filius dicitur ſimilis patri, nulla facta de ſubſtantia mentione. poſt Sirmien ſe hoc concilium, fuit aliud concilium coa ctum Mediolani, & tandem tertium Arimi ni. in quibus demum eò deuentum ut Ho mouſion aboleretur à Symbolo, deceptis Catholicis Arimini; ut auctor eſt Rufinus: uel contradicentibus, ut memoriæ proditum eſt in Hiſtoria Tripartita. Rufinus ſcripſit fuiſſe hac uerſutia deceptos Patres Arimini. quòd interrogati fuere, an mallent crede re in Chriſtum, an in Homouſion. at illi no uitate nominis moti, reſpondere ſe malle in Chriſtum credere, quam in Homouſion. po ſtea cum nihilo ſecius tumultus ſedarentur, iterum decreuere Orientales Arriani Conci lium facere in Nicea ciuitate Bithyniæ, ut Ni

cæni

cæni Concilij nomine prolato poſſent facilius decipere rudes homines, nam non multo antea coegerant Cõcilium in Nicea Thraciæ. non tamen potuerunt illudere catholicis. Hanc fraudem diuina prouidentia remouit, nam magno terræmotu concuſſa, ac penè diruta urbe, Concilium cogi non potuit. translatum fuit poſtmodum in Seleuciam Iſauriæ. illud omnibus his concilijs Sirmienſi inquam Mediolanenſi, Ariminẽſi, & hoc Seleucienſi confecere, ut hi, qui dicerent filium patri diſſimilem anathematizarentur, id eſt, diris execrati eſſent. nec tamen propterea dicendum eſſe filium eiuſdem ſubſtantiæ cum patre, cùm hoc non inueniretur in ſcripturis canonicis fuiſſe ſcriptum, ideoque non Homouſion, ideſt, ſimilis ſubſtantiæ, ſed filium tantum ſimilem patri. quòd ſi quem delectaret nomen ſubſtantiæ, diceret potius filium Homoiuſion, ideſt, ſimilis ſubſtantiæ. Hoc etenim medium eſſe inter Homouſion, & ἀνόμοιον. ideſt, conſubſtantialem, & diſſimilem. Hæc Concilia omnia damnata ſunt, ut hæreſi Arrianæ fauentia, quæ ſicuti non fuere coacta auctoritate Romanæ ſedis: ita etiam confeſtim ab ea damnata ſunt. Adhuc flamma Arrianæ peſtis Eccleſiam deuaſtãte, orta eſt alia ſeditio inter Homouſianos, ideſt, eos qui aſſerebant filium eſſe

eiuſ-

eiuſdem ſubſtantiæ cum patre, & alios nonnullos, qui ſanctiſſimum Spiritum blaſphemabant, eumq; dicebant ſeruum Patris, & Filij, puramque creaturam. hi quanuis diuerſis fuerint nominibus, tandem omnes dicti ſunt Macedoniani, à Macedonio Epiſcopo Conſtantinopolis. conſentiebant Synodo Ariminenſi, & Seleuciæ de filio Dei, quòd ſcilicet eſſet Homœouſios, ideſt, ſimilis ſubſtantiæ de Spiritu Sancto autem profitebantur eum eſſe ἀνόμοιον, ideſt, diſſimilem, patriſque & filij miniſtrum, & ſeruum: quæ hæreſis cum inualeſceret; ac principatu potitus fuiſſet Theodoſius ſenior, uir pietate & religione illuſtris anno Domini trecẽteſimo trigeſimo octauo, ſub Damaſo Pontifice Romano congregata fuit Synodus Conſtantinopoli centum & quinquaginta patrum. in qua damnata fuit hæreſis Macedonij: editumque ſymbolum in quo magis exprimitur diuinitas Sancti Spiritus, quàm in ſymbolo edito à ſynodo Nicena, in qua non contigerat dubitatio, præterquàm de filio Dei, de ſpiritu Sancto nulla. hocq; ſymbolo Conſtantinopolitanæ ſynodi, utitur Eccleſia ad hãc diem uſque. addita tamen eſt particula illa de ſpiritu Sancto, Filioque. Nam in Conſtantinopolitano ſymbolo ſcriptũ fuerat, qui à patre procedit. Hinc maximæ exortæ cõtrouerſię fue-

re

re inter Eccleſiam Romanã, & Conſtantinopolitanam, ut inferius latius dicturi ſumus. Conſtituti fuere in hoc Concilio pauci quidã canones. ſex apud Yſidorum, in Græco codice, duo præterea reperiũtur. nihil in his notatu dignum, præterquàm in poſtremo Græco Canone modus ſtatuitur, quo recipi debent hi, qui ab Hæreſi ad catholicam Eccleſiam ueniunt: quorũ non nulli tantũ oleo inunguntur. quarundam uerò Hæreſum ſectatores, poſt multas cæremonias ét baptizantur: ut potè quibus non traditum fuiſſe baptiſma iuxta ritũ Eccleſię catholciæ Orthodoxæ, in Hiſtoria Tripartita memorię proditũ eſt Damaſum Pontificem rogatum fuiſſe, ut ipſe cum Epiſcopis Occidentis, qui iam Romæ conuenerant eò concederet cum illhic agerentur quæ ad fidem chriſtianam pertinerent. excuſauit ſe Damaſus, multaſq; cauſas attulit: cur eò uenire nequiret. celebrauit tamẽ ſynodum Romæ: in qua eadem ſancita ſunt contra Macedonium, quæ, & Conſtantinopoli à centum & quinquaginta illis patribus. Hæc ſecunda Oecumenica ſynodus. his duobus Conciliis Niceno, ſcilicet, & Conſtãtinopolitano ſtatuta ſunt ea, quæ Apoſtolica traditione, Catholica Eccleſia fuit edocta, de unitate ſubſtantiæ ſupereminentiſſimę Trinitatis, & diſtinctione Hypoſtaſeon,
ſeu

ſeu perſonarum. Hanc ſynodum ſequitur tertia Oecumenica ſynodus; quæ coacta fuit ſub Theodoſio Iuniore filio Arcadii, anno Domini quaterceteſimo & trigeſimo. & ſub Pontifice Cœleſtino. primo conuenere in Epheſo ducenti patres, inter quos fuit Cyrillus Alexandrinus Epiſcopus, qui etiam locum,& uices tenuit Cœleſtini Romani Pontificis, & maxima pars fuit huius Concilii Epheſini. damnata fuit hæreſis Neſtorii Epiſcopi Conſtantinopolitani:qui cum omnino non conſentiret hæreſi Photini, & Pauli Samoſateni, qui aſſerebant Chriſtum fuiſſe purum hominem,neque extitiſſe ante Mariam, id quod Ebion, & Chærintus prædicauerant longo prius tempore, uidelicet Ioannis Euãgeliſtæ: huic ergo hæreſi Neſtorius non planè aſſentiens, poſuit in Chriſto duo ſuppoſita, ſeu duas perſonas:quę charitatè in tãtum fuere unitæ, ut quodammodo unus dici potuerint. Itaque apud Neſtorium; ille,qui fuit filius hominis, non fuit ille, qui eſt filius Dei, niſi unione charitatis, & uinculo amoris. quamobrem negabant etiam dici poſſe Mariam matrem Dei,ut potè quę hominem illum,non autem Deum genuiſſet. Hæc Neſtorii hæreſis ab hac ſynodo Epheſina damnata eſt: atque decretum, credendum nobis eſſe uerbum Dei à patre ante ſæcula genitũ,

patrique

patriq; conſubſtantialem, factum hominem ex muliere, aſſumpta non alia perſona hominis, ſed hominis natura, perfecta ita, quòd ille, qui ſemper fuit Deus, factus ſit nouiter homo. ſicque uerè dici, Mariam matrem Dei ſecundum humanam naturam, quam ex ea uerbum Dei aſſumpſit. Epiſtolam in ſynodo Cyrillus recitauit ſcriptam Neſtorio ab eo & ſynodo prius Alexandriæ coacta. quàm Concilium approbauit. hanc Yſidorus nobis legendam tradidit. in qua continentur omnia Decreta huius ſynodi Epheſinę; & in qua illud annotandum eſt in calce Epiſtolæ, fuiſſe à Cyrillo conſcriptum de ſpiritu sancto, quòd προχεῖ, ſeu profluit à filio, ſicut à patre. item non eſt prætereundum id, quod in codice Græco legi. cum in ſynodo lectum fuiſſe ſymbolum fidei, compoſitum à Theodoro Mupſeſthiæ, & Cariſio præſbytero Philadelphiæ: in quo blaſphemiæ hæreticorum damnatorum continebatur, fuit à ſynodo ſtatutum, nulli licere aliam fidem proferre, aut ſcribere, aut componere ab ea, quam tercentum & decem octo patres in Nicena compoſuerant. Hoc adnotaui; quoniam Græci uſque à tempore Petri Lombardi magiſtri ſententiarum, contra Latinos adferunt hunc canonem ſynodi Epheſinæ ob particulam, filioque, additam ſymbolo; ac ſi contra illud fa-

ctum eſſet. quæ obiectio quàm ſit friuola, per ſpicuum eſt ex illius decreti ratione, ob quā ſcilicet, editū fuit. quàm propterea à Græcis acceptam, inſerendam huic opuſculo putaui, ut pateat quàm iniquè Græci nos calumnié tur, tanquam qui fecerimus contra hunc ca nonem. Hactenus de tertia ſynodo Oecu menica Epheſina. hanc ſequitur quarta ſyno dus Oecumenica, uigeſimoſexto anno poſt Epheſinam celebrata, anno inquam quater centeſimo quinquageſimo ſexto à Domini natiuitate, ſub Imperatore Martiano, & Pon tifice Romano Leone primo, uiro præſtan tiſſimo. coacta fuit Chalcedone in Bithynia ſita iuxta Boſphorum Thracium, ferè contra Conſtantinopolim. ſexcentum & triginta Patres ibi conuenere. qua de cauſa appella tur hæc ſynodus à Græcis, magna Synodus. cur uero hæc ſynodus facta fuerit, Nicepho rus Eccleſiaſticę Hiſtoriæ ſcriptor luculen ter nos docet in cōmentariis ſuis. habuit vxo rem Theodoſius minor Imperator fœminā animi impii, ideoq; in peiorem partem pro cliuis. cū ergo poſt ſublatum errorem Neſto rii alius fuiſſe error exortus, cuius auctores præcipui fuere Dioſcorus Epiſcopus Alexā drinus, & Eutices Abbas Conſtantinopolita nus, hi confitentes unam eſſe Chriſti perſo nam, negauere tamen in Chriſto duas eſſę naturas,

naturas,humanam,ſcilicet, & diuinam, quarum utraque perfecta eſſet, ſed docebant duas naturas, diuinam, ſcilicet, & humanam in unam naturam ualuiſſe in Chriſto. ex quo ſequebatur, uel Chriſtum non fuiſſe uerum Deum, uel non fuiſſe uerum hominem, uel neque hominem uerum, neque Deũ uerum. His uxor Theodoſij Eudocia fauit ſummopere,ideoq; dedit operam ut ſynodus Epheſi cogeretur. coacta ſynodus per uim Hæreſim Euticetis,& Dioſcori approbauit. Hæc ſynodus ſecunda Epheſina damnata eſt, & reproba ſtatim habita. Nam poſt obitũ Theodoſii, ſoror eius pulcherrimamulier, ualde pia, cùm eius opera Martianus Imperio fuiſſet potitus, ab Imperatore impetrauit ut ſynodus Oecumenica cogeretur Chalcedone. itaque coacta fuit ſynodus Chalcedonenſis quarta Oecumenica. in qua damnatus fuit error Euticetis,explicatumque,fuiſſe in Chriſto unam perſonam uerbi diuini in duabus perfectis naturis,diuina, ſcilicet, & humana, ita ut idem ſit perfectus Deus, & perfectus Homo. fuit etiam damnata Hæreſis Apollinaris Epiſcopi Antiocheni, quo Hieronymus præceptore uſus fuerat: qui negauerat prius in Chriſto fuiſſe animam, ſed corpus tantum humanum,animæ uerò uicẽ geſſiſſe diuinum uerbum. poſt modum faſſus in Chriſto

Chriſto animam ſenſitiuam fuiſſe , negauit chriſtum habuiſſe rationalem animam . ex quo ſequebatur non fuiſſe chriſtum uerum hominem,neque aſſumpſiſſe mentem humanam,ad quam purgandam,& ſanctificandam præ omnibus aliis in mundum uénerat. conſtituit hęc ſynodus chalcedonenſis uigintiſeptem Canones, in quibus non prætermittendum reor morem illorum temporum , qui colligitur ex canone huius ſynodi , quo quo decernitur,Diaconiſſam fieri non poſſe niſi poſtquàm exegiſſet quadraginta annos, quæ nulli poſtea nubat.at uerò ſi cuipiā nupſerit,uterque ipſa, inquam,& maritus deuotus ſit diris, & execrationibus.id enim interpretor,anathema eſſe , ſeu anathematizari. ſtatutum etiam,quòd ſi qua uirgo ſe Deo dicauerit , aut quiſpiam monachus factus fuerit: neutrum poſſe matrimonio iungi cuipiā. quòd ſi fecerint,ſint excommunicati. Epiſcopus tamen loci illius poſſit uti miſericordia erga illos . quod non eſt in eum ſenſum accipiendum , ut ſcilicet , queant perſeuerare in matrimonio eo adulterino , quod contraxerunt,ſed ad remiſſionem,ſeu imminutionem pœnæ. ſtatutum quoque ut in quauis Prouincia bis in anno fierent concilia Epiſcoporū prouincię. Huic Concilio interfuere Paſcaſinus,& Lucinius Epiſcopi , Bonifaciusq; preſbyter

byter Locumtenẽtes Romanæ ſedis.itemq;
horum patrum auctoritate confirmatũ fuit
Decretum ſynodi Cõſtantinopolitanæ.quo
Archiepiſcopus cõſtantinopolis fuerat poſt
Romanum,aliis prælatus. Diuus Gregorius
in epiſtolis plurimis,refert in Chalcedonenſi
ſynodo fuiſſe conceſſum Romano Pontifici,
ut Oecumenicus uocaretur, quo tamen titu
lo ob modeſtiã, inquit, nullum fuiſſe Roma-
num Pontificem uſum ad ſua uſque tẽpora.
Tempus eſt ut accedamus ad ſynodos Aphri
canas, quæ fuerũt celebratæ ante hanc quar
tam ſynodũ tempore,ſcilicet,Arcadii,& Ho
norii,itemq; ſub Honorio,& Theodoſio iu-
niore,cui ſuccceſſit Martianus. nihilominus
quia ex ſecunda ſynodo Epheſina damnata,
originẽ trahit quarta hæc ſynodus chalcedo
nẽſis,ut ſupra expoſuimus, ſatius uiſum no-
bis eſt,ne ſeries rei geſtę diſrũpererur,chalce
donenſem ſynodũ carthaginenſibus præfer
re. ſynodi hæ Africanæ octo fuere, ſemptem
carthagine celebratæ:una Mileneti. Quibus
Auguſtinus interfuit omnibus ferè,ut reor.
ꝙ uerò aliquibus interfuerit cõpertiſſimum
eſt. facti ſunt in his ſynodis Africanis multi
canones. quorum quidam in decretalibus
ſunt notati, in quibus eſt canon de conti
nentia clericorum, qui ad ſacros ordines
accedunt. Quem ex hac ſynodo colligere

poſſumus fuiſſe antiquiſſimum. illud etiã minimè prętereundum eſt, quòd in ſexta ſynodo Aphricana, legitur miſſos fuiſſe à Zoſimo Pontifice Romano Fauſtinum Epiſcopum, Philippum, & Aſellum præsbyteros ob id, ꝙ quidam Aphricanus Præsbyter Fauſtinus damnatus ibi, prouocauerat ad Romanum Pontificem. mandatum hi Pontificis Zoſimi obtulerunt: in quo adducebatur ſtatutũ fuiſſe à Nicena ſynodo, poſſe à ſententia Epiſcopi ſui præsbyterum, & etiam Epiſcopũ à ſententia ſynodi prouocare ad Pontificem Romanum. quæ ſtatuta ſunt Sardicenſis Concilii, ut ſuperius diximus. Carthaginenſes Epiſcopi ob eam rem ſcripſere Cyrillo epiſcopo Alexandriæ, & Attico Conſtantinopolis Epiſcopo, ut eis mitterent integra, & incorrupta Decreta ſynodi Nicenæ. miſerunt illi uiginti Canones, qui extant. in quibus nulla de ea re fit mentio. quibus acceptis noluerunt tunc Carthaginenſes admittere prouocationem illius Fauſtini præsbyteri ad Romanum Pontificem. Quinimmo ſtatuerunt, quòd ſi quiſpiam prouocaret ultra mare, nec acquieſceret iudicio Conciliorum Aphricanorum, quòd nullus in Aphrica ei communicaret. ſtatuit hęc synodus Carthaginenſis, & Mileuitana. Hæc inter Aphricanam, & Romanam Eccleſiam diſcordia initium ſub Zo-

ſimo

ſimo Pontifice habuit. ſub Bonifatio deinde, & Cœleſtino, decreta fuere hæc, quæ narrauimus, contra Apoſtolicæ ſedis auctoritatem. durauit hæc rebellio uſque ad Bonifatium poſteriorem Pontificem, ſub quo Carthaginenſis Eccleſia damnās Decreta facta à præceſſoribus ſuis, Aurelioq; tunc Aphricæ Primate, & Epiſcopo Carthaginenſi; ſe Romano Pontifici Bonifatio ſubmiſit, & ad unitatem Eccleſiaſticam rediit. id Bonifatius hic poſterior ſignificauit Eulalio Epiſcopo Alexandrino, inſeruitque Aphricani Epiſcopi literarum exemplum. Quæ omnia Yſidorus collegit. Mileuitanum concilium celebre eſt ob Hæreſim Pelagii, quæ in eo Concilio fuit damnata. negabat hic Pelagius gratiam Dei ad ſalutem neceſſariam eſſe, ſed poſſe hominem liberi arbitrii uiribus legem implere. itemque negauit peccatum originale. in hāc Hæreſim plurima ſcripſit Auguſtinus. Hæc magis illuſtria, & notatu digna comperi in Conciliis Carthaginenſibus. Poſt hæc concilia, fuere pleraque Hiſpana. fuit etiam iiſdē temporibus quinta ſynodus Conſtantinopoli celebrata ſub Iuſtiniano Imperatore. De qua prius; poſtea de Hiſpanis Conciliis. Cùm poſt Epheſinam, & Chalcedonenſem ſynodos Oecumenicas: in quibus fuere damnati Neſtorius, & Dioſcorus, ac Eutices, à

ſequacibus earum Hæreſum plurimis annis uexata fuiſſet Eccleſia, ac tandem cum ſub Theodoſio Iuniore, Proclo Epiſcopo Conſtā tinopolis terremotus ingentes per quatuor menſes fierent, ac uniuerſus populus cū Epi ſcopo per campos fuſus ſummis precibus Deum optimum oraret ut terræmotibus, & ruinis parceret, & clamarent omnes kyrielei ſon, contigit ut diuina uirtute adoleſcentu lus quidam in aera raperetur coram omnibus, circa horam diei tertiam. Hic in aera ſublatus monitus à Deo eſt, ut Epiſcopo, & uniuerſo populo nunciaret loco kyrieleiſon ut dicerent ſanctus Deus, ſanctus fortis, ſan ctus, & immortalis. Quas preces, cum uni uerſus populus ad Deum fudiſſet, quieuerunt terræmotus. Huius Hiſtorię auctor Nicepho rus. Damaſcenus etiam meminit. igitur cum præter Hæreſes, quibus Eccleſia turbabatur, Petrus Alexandriæ Epiſcopus, Anthimus Tra pezontius, Seuerus, & Zonora huic Triſagio quod modo narrauimus doctum fuiſſe po pulum à Deo per adoleſcentulum in aera raptum; addiecere, Qui crucifixus eſt pro nobis. quæ particula ſi ſeparata intelligatur à Triſagio, innuit quartam in Deo perſonam, quæ pro nobis ſit crucifixa, ſi uerò coniunga tur, innunit uel Spiritum ſanctum paſſum, uel diuinam naturam paſſam. quamobrem ap-

pellati

pellati etiam hi fuere Theopaſani. Horum noua hæc inuentio magnopere turbauit Eccleſiam. ideo ſub Iuſtiniano Imperatore,& Vigilio Pontifice indicta fuit Conſtantinopoli hæc quinta synodus anno Domini quingenteſimo quinquageſimo tertio: nonaginta tribus ferè annis poſt Chalcedonenſem quartam synodum. damnati fuere illi omnes qui aduerſabantur Epheſinæ, & Chalcedonē ſi synodis,& negabant uel unam tantum perſonam in Chriſto fuiſſe, uel Mariam dei genitricem fateri nolebant; uel aliquo pacto diuinā,aut naturam humanā perfectā in Chriſto fuiſſe diffitebantur. damnati ſunt etiā hi qui Triſagio addiderāt, Qui pro nobis cruci fixus eſt. damnata præterea fuit poſitio Origenis de reditu animorum ad corpora. Gentilium fabulæ. inſuper Euagrium, & Didymū, Iudæque epiſtolam damnauerunt. hæc ferè ſunt geſta synodi quintæ Oecumenicæ, in qua fuere centum ſexaginta quinque patres. Nulli canones editi ſunt ab hac ſynodo. iiſdē ferè temporibus in Hiſpania celebratæ fuerunt complures ſynodi prouinciales. quarū quędam præceſſere quintam,& fortaſſe quartam synodum, ut Toletanum primum, quòd fuit temporibus Honorii,& Arcadii, nonullæ temporibus Theodorici. poſteriores uerò longè poſt ea tempora. ne tamen diſiun-

gamus unius prouinciæ Concilia; paucis tractabimus ea,quæ arbitramur ſcitu digna.fuere collecta abYſidoro tredecim concilia Toletana. in quorum tertio traditum eſt Ræcaradum Regem Hiſpaniæ,Gottorum Principem,Reginamque Baddam, ſimul cum Proceribus gentis eius, ac uniuerſo Gottorum populo renunciaſſe Hæreſi Arrianæ,& fidem ſuſcepiſſe: quam catholica Eccleſia per orbē diffuſa prædicat,& profitetur. Gēs hæc Gottorum ſub Imperatore Valente, à quo præſtata ei fuerant auxilia aduerſus alteram factionem eiuſdem gentis, Chriſtianam Religionem ſuſcepit, ſimulque Hæreſim Arrianam·cui Valens Imperator omnibus uiribus fauit, quàm labem uſque ad tempus Regis Ræcarædi retinuit, cui renunciauit Rex in hac tertia synodo Toletana palàm coram uniuerſo populo. Quamobrem acclamatum ei fuit ab omnibus, ſalus Regi catholico. unde uerisimile eſt Hiſpaniæ Reges hoc honoris titulo uſos fuiſſe. Arriani enim catholicis erant aduerſi, ſimulq; catholici Arrianis. relicta ergo labe Arriana Ræcarædus, quia ad catholicos acceſſiſſet,appellationem meruiſſe catholici ſatis credibile exiſtimari pt. in quarto uerò cōcilio Toletano, capite tertio traditur modus,& ordo celebrandorum conciliorum prouincialium.quem reor hoc

in loco ſilentio prętereundum, ne lectori te-
dium faciam in re non magni momenti. po-
terit is;quem delectauerit cognitio huiuſmo
di locum citatum apud Yſidorum inquirere
in quarto concilio Toletano, capite tertio.
item decretum in hoc concilio, quòd Iudæi
illi,qui etiã coacti fidem Chriſti receperant,
cogerentur,ut in ea perſeuerarẽt.in decimo
concilio capite tertio, grauis mulcta indici
tur Epiſcopis, qui ob ſanguinis coniunctio
nem uel fauore quopiã cõferunt Monaſteria
& Eccleſias. Hæc ferè notatu digna cõperi
in cõciliis Toletanis.in concilio Illibertino,
Illiberi, ſcilicet, celebrato, quàm urbem qui
dã putant Granatã eſſe,ſcitu dignũ, quòd in
quadrageſimo octauo capite cauetur,ne à ſa
cerdotibus,uel clericis lauentur pedes eorũ,
qui baptizantur. quem morem in multis Ec
cleſiis ſeruatũ fuiſſe comperimus ab Ambro
ſio in libro de ſacramentis.Nã Mediolani ec
cleſia tempore Ambroſii eo more utebatur
in baptiſmate. Eccleſia Romana nunquã eſt
uſa, ut colligitur ex his, quæ narrat Ambro
ſius in eo opere. Braccarenſis quoque conci
lii,ea urbs Metropolis fuit Galliciæ,decreta
colegit Yſidorus, ex quibus multa ſumi poſ
ſunt pertinentia ad ſedis Apoſtolicæ au-
ctoritatem. ſtatutum etiam fuit capite trige
ſimo ſexto,ne in Eccleſiis quiſpiam ſepelire-

 tur.

tur. in deſuetudinem abiit decretum hoc nō irrationabile, ut reor. item non prætereundum morem hunc ſalutādi populum à ſacerdotibus; & Epiſcopis, quo nunc utuntur dicentes, Dominus uobiſcum, & reſpondendi, cum ſpiritu tuo, ab Apoſtolis traditum Eccleſiæ fuiſſe. multa quoque fuere decreta cō tra Priſcillianiſtas, quorum Hæreſis ſerpebat per Hiſpaniam. Hi ſecuti Manichæos bonū, & malum Deum aſſerebant, nonnullaque à Gnoſticis accepere. collegit præterea Yſidorus Tarraconenſe concilium, Gerundenſe, Ilerdenſe, Valentinum, nonnullaque Hiſpalenſa, in quibus nihil feré comperi, quod eximium putem, ideo eis omiſsis accedam ad ſextam Synodum. Sexta Occumenica ſynodus coacta fuit Conſtantinopoli, tempore conſtantini Imperatoris, qui dictus eſt Pogonatus, & Agathonis Pōtificis anno Domini ſexcenteſimo ſeptuageſimo quarto. cō uerire centum & ſeptuaginta Patres. Hanc Yſidorus totam collegit. damnata fuit in hac Synodo hæreſis Theodori, & Macarii Antiocheni Epiſcopi, qui prope ſentientes cum Euticete, poſuere in Chriſto Domino noſtro unam tantum fuiſſe uoluntatem, & unā operationem. unde etiam nomen habuere Monothelitarū. huius hæreſis fuit Honorius Epiſcopus Romanus, ut Græci auctores perhibent.

perhibent. ideoque reor nomen huius Honorij non fuiſſe deſcriptum in Catalogo Pontificum. Hi omnes eorumque ſectatores à ſynodo damnati ſunt. Hi patres tunc, tempore, uidelicet, Cōſtantini. nullum canonem habemus ſtatutum neque à quinta, neque à ſexta Synodo. Verum paucos poſt annos defuncto Conſtantino, cùm Iuſtinianus filius in Imperium ſucceſſiſſet, illi ferè ijdem patres iterum conuenere Conſtantinopoli, edideruntq; centum & duos canones, quos appellare cōſueuit Gratianus, & alij, Canones ſextæ ſynodi. Nonnulli hanc ſynodum appellāt πενθεκτη quaſi quæ ſatisfecerit quintæ, & ſextæ Synodis, in quibus nulli fuerunt editi canones. in primo huius ſynodi capite repetuntur ſex priorum Synodorum Decreta contra hæreſes, quæ damnatæ in eis fuerant. in ſecundo uero capite recepit, & approbauit prouincialia quædam concilia, à quibus plurima accepit uniuerſalis Eccleſia, necnon monumēta nonnullorum ſanctorum, qui ea tractauerint, quę à nobis credenda ſunt. illud notandum, quòd in fine huius capitis uidetur approbari concilium illud uetuſtiſſimum Aphricanum celebratum ſub Cypriano Martyre, in quo patres illi habentes zelum Dei, non tamen ſecundum ſcientiam, ut inquit Paulus, ſtatuerunt rebaptizandos om

nes

nes eos,qui ab Hæreticis baptizati ad Eccleſiam catholicam ueniebant.quod certe erroneũ eſſe nullus eſt Chriſtianus qui ambigat, ſiquidem ab Hæreticis baptizati fuerunt ſecundum formam Eccleſiæ catholicæ. Verùm patres hi in ſexta Synodo ſeruare uolentes, ut reor,quantum fieri poterat Eccleſiæ unitatem,mentionem fecere de hoc Concilio, non aſperè improbantes,ſed ueluti excuſantes errorem, dixere in hoc loco ſtatutum illud concilij Aphricani fuiſſe ſecundum morem,qui in ea gente inualuerat. Eſt præterea canon prohibens Epiſcopum, poſtquam ad Epiſcopatum euectus fuerit, habitare cum uxore,ſi habuerit,quamuis aſſerat ſe abſtinenter uiuere, ne det offendiculum, & ſcandalum.prohibuit etiam hæc Synodus, ne accedentes ad ſacros ordines cogantur polliceri abſtinentiam à proprijs uxoribus, quem morē ſeruari dicit à Romana Eccleſia. quod eſt intelligendum Orientali Eccleſiæ præceptum,quę nunquam recepit Romanam hanc ſanctimoniam. id ex eo colligitur,quod paulópoſt præcipit Synodus in Eccleſijs Barbaris clericos nō habitare ſimul cum uxoribus ob ſcandalum,quod de Epiſcopis in uniuerſum prius præceperat. item præcipit ne ſoluatur ieiunium quinta feria maioris Hebdomadæ quod quidam ſoluebant, ut iudaicum

Paſcha

Paſcha imitarentur. inuenitur quoque in hac Synodo fuiſſe ſedes Patriarcharum pro dignitate cuiuſque ordine collocatas, prima Romana, ſecunda Conſtantinopolitana, tertia Alexandrina, quarta Hieroſolymitana. de Antiochena nulla mentio. Notādū etiam in cōtrahendis matrimonijs, prohibitos fuiſſe quoſdam gradus ſecundæ affinitatis, ne ſcilicet pater & filius duceret matrem, & filiam, item duas ſorores. ſic neque duos fratres matrem, & filiam, duaſque ſorores. mos hic nunc abolitus eſt, habitaque eſt ratio tātum primæ affinitatis, non ſecundæ, aut tertiæ. illud quoque non prætereundum in quinquageſimo quinto capite horum Canonum, prohibitum fuiſſe morē Romanæ Eccleſiæ in ieiunio ſabbati, ut pote, quòd Antiqui Patres etiam prohibuerint. Hoc nunquā receptum fuit ab eccleſia Romana, neque auctoritate Pontificum Romanorum ſancitum. pari quoque ratione non fuit receptum quòd tota Hebdomada Paſchatis eſſet celebris, & dicata pſalmodiæ in templis. omnes ludi alij, & ſpectacula his diebus minimè poſſent celebrari. prohibetur item ne, niſi neceſſaria cauſa cogat, quiſpiam linquat propriam Eccleſiam tribus dominicis, anathematis pœna iniuncta. fuiſſe hunc antiquiſſimum, & optimum morem alibi etiam legimus.

legimus. quis non laudet Canonem alium, quo prohibetur, ne quis pingat tabulam, aut quippiam tale fingat imaginibus, quibus ex citari poſſit turpitudinis libido, ſub pœna ex communicationis. Noſtris uerò temporibus ut omittam priuatas & publicas ædes; templa Dei Optimi, & ſanctorum monumenta, altaria etiam ornari putamus huiuſmodi picturis, & ſtatuis; qui certè abuſus eſt magnus. in ultimo Canone, in quo agitur, in conſtituendis pœnitentijs nō tantum habendam eſſe rationem delicti, ſed etiam conditionis perſonæ, contritionis &c. poſſet ratio elici de confeſſionis ſacramento: quamuis pertinax referre etiam Canonem eum ualeret ad pœnitentias publicas. ſed mos uetuſtiſſimus totius Græciæ omnibus alijs argumentis huius ordinis excellit. Hactenus de Canonibus ſextæ ſynodi. collegit Yſidorus Romanas ſynodos tertiam, quartam, quintam, & ſextam, in quibus nihil memoratu dignum comperi. deſunt prima, & ſecunda. primam fuiſſe reor ſub Damaſo Pontifice, tempore Theodoſij ſenioris, & Conſtantinopolitanæ primæ ſynodi contra Macedonium celebratæ. in qua idem error fuit damnatus. Nos ſuperius de hac ſynodo mentionem fecimus ex Tripartita Hiſtoria. ſub Innocentio tertio Romæ in Laterano magna fuit ſynodus

dus celebrata, in qua fuere conſtantinopoli
tanus, & Hieroſolymorum Patriarchæ, Me-
tropolitæ multi, Epiſcopi quadrigenti. in nu
meri canones facti ſunt in hac ſynodo, ut pa
tet in Decretalibus. ac abolitus canon de af
finitatibus ſecundi, & tertij generis. & à ſepti
mo conſanguinitatis gradu ad quartum re
dacta prohibitio de matrimonijs contrahen
dis. Hæc de Romanis, quanuis hęc fuerit po
ſterior his, de quibus ſumus acturi. ſequitur
ſeptima ſynodus Oecumenica. Hæc fuit cele
brata in Nicea ciuitate Bithyniæ, ubi prima
uniuerſalis illuſtris illa, & celebris coacta fuit
ſub Cõſtantino, & Irene matre, anno Domi
ni ſeptingẽteſimo nonageſimo tertio, & ſub
Adriano primo Pontifice Romano, cuius no
mine duo interfuere, Petrus cardinalis, &
Abbas ſanctæ Sabbæ · conuenere tercentum
& ſexaginta ſex Patres. in hac ſynodo dãnati
ſunt impugnatores ſanctarũ imaginũ, quos
Chriſtianocatigoros appellarunt. & præter
alia adductus Athanaſij libellus, qui extat de
Imagine Chriſti, quę Beryti relicta à Chriſtia
no in domo, quàm conduxit Iudæus, ibique
cum à Iudæis uarijs tormentis illuderetur in
hanc Ghriſti imaginem, cœpit ex ea ſanguis
fluere in maxima copia, multiſque miraculis,
& inſignibus eius ſanguinis tactu à Deo fà
ctis, innumeri Iudæi ſcelus palàm fatentes

Chriſtianam pietatem amplexi ſunt. ſanguis hic diuiſus fuit inter Chriſtianas omnes Eccleſias. Nos Venetijs in templo Diui Marci uaſe ex Cryſtallo confecto habemus huius ſanguinis portionem,& maxima ueneratione collimus.Beatus etiam Thomas mentionem facit huius ſanguinis in tertia parte ſummæ,Edidit hęc Synodus uiginti duo Canones;in quibus nil propemodum comperi eximium,niſi,quis notaret morẽ eum ſeponendi in Epiſcopatu omnia Hæreticorũ monumenta.Nam cauetur à Synodo ut omnia monumenta impugnatorum imaginũ,ſeu Chriſtianocatigororum ab omnibus ſub pœna anathematis traderentur,ut poſſint in Epiſcopatu cum alijs deliramẽtis Hæreticorum collocari. Item ſublatæ reliquię ſanctorũ ab Hęreticis, ſunt tẽplis reſtitutę,cautumq; neullum templum conſecraretur abſque ſanctorum reliquijs. Poſt hanc ſeptuaginta quinque annis,fuit octaua Synodus Oecumenica Conſtantinopoli ſub Imperatore Conſtantinopolis Baſilio, & Adriano ſecundo Pontifice,anno Domini octingenteſimo ſexageſimo octauo. nulla hæreſis in cauſa fuit ut hoc Concilium cogeretur , ſed ſcelus Michaelis Imperatoris, cui Baſilius ſucceſſit,& ambitio Photij. Nam cum ſub Michaele Imperatorę , cui ſucceſſit Baſilius, ſe-

dem

dem Conſtantinopolitanam teneret Ignatius uir ſanctiſsimus, auunculus Imperatoris auſus eſt dimiſa uxore, quam habebat, nurum ducere in uxorem. Hoc facinore cognito Ignatius admonuit auunculum Imperatoris ſceleris, quod in ſe admiſerat, ſimulque præcepit ut relicta nuru, & inceſtis nuptiis, priorem uxorem ad ſe accerſeret. recuſauit ille. quamobrem fuit ab Ignatio excommunicatus. Is non pœnitentia tam magni ſceleris, ſed ira percitus, perſuaſit Imperatori ut pulſo Ignatio, Photium tunc Patriarcham Conſtantinopolis faceret. obſecutus eſt Imperator auunculo. ſicque per ſcelus potitus eſt Photius ſede Conſtantinopolitana. Nicolaus primus Pontifex Maximus cum hoc reſciuiſſet, Photum excommunicauit. Hic furore percitus cùm nulla alia ratione, & cauſam ſuam tueri, & Pontificem ulciſci poſſet, cœpit dicere Pontificem Romanum, & Romanam Eccleſiam eſſe Hæreticos, & excõmunicatos, quoniã in Symbolo addidiſſent Spiritum Sanctum à filio procedere, contra ſtatuta antiquorum Conciliorum. inde orta ſeditio maxima inter Græcos, & Latinos, quæ Græciam miſeram tandem perdidit. ſucceſſit Michaeli Baſilius, & Nicolao primo Adrianus ſecundus. is tres Cardinales miſit Conſtantinopolim, coactaque Syno-

do

do Photiū à ſede extulit, & Ignatium reſtituit. Non deſtitit Photius à maledicentia, & quantum potuit, fouit ſeditionem inter Latinos, & Græcos. Hæc octaua Synodus nullum canonem inſignem edidit. Gratianus ſexageſima tertia diſtinct. capitulo Adrianus, in primo de hac meminit, ac dicit ſtatutum fuiſſe in hac Synodo, ne quis laicus in electione Epiſcoporum ius haberet, nec intereſſet, niſi uocatus, tuncque humiliter ſuſciperet, quæ clerus ſtatuiſſet. Poſt hanc octauam Synodum, ſeditionem inter Latinos, & Græcos cuius auctor fuit Photius, ut diximus, quanuis ſopita potius quàm extincta fuit aliquot annis, nihilominus Conſtantinopolitani Imperatores, & Græca natio ægre ferentes noſtrarum rerum amplificationem, ſuarumque imminutionem, pro temporis occaſione excitarunt, ac rurſus prout expedire ſuæ rei uidebant, ſedarunt. in ſexto Decretalium libro capite primo legitur, ſub Gregorio decimo in concilio Lugdunenſi, quò Palæologus Imperator uenerat, conueniſſe inter Græcos, & Latinos ibique Decretum de proceſſione Spiritu Sancti. poſtmodum iterum excitata eſt ſeditio, adeo, ut uſque ad tempora Eugenij quarti Pontificis, & Ioannis Palæologi Græcorum Imperatoris, deducta fuerit, ſub quibus coacta fuit

Synodus

ſynodus Oecumenica. Verùm ante hanc ſynodum ſub Eugenio, celebrata fuit ſynodus Conſtantienſis tempore magni ſchiſmatis; quo tres Pontifices erant Benedictus, Gregorius, & Ioannes uigeſimus tertius, opera Sigiſmundi Imperatoris, qui multum laboris, & induſtriæ impendit ut ſchiſma illud tolleretur, fuit coacta ſynodus Conſtantiæ, in qua depoſitis Pontificibus, qui fuerũt electi per ſeditionem Cardinalium, quanuis Gregorius, & Ioãnes uigeſimus tertius prius renunciaſſent ſuis iuribus, electus fuit Martinus Columna uir egregius, & pius. poſt Conſtantienſe concilium, ut ſeruaretur Decretum de congregatione conciliorum, indictũ fuit concilium, quod fuit Baſileæ coactum, poſtea uerò ab Eugenio Ferrariam translatum, qui eodem tempore uocatis ad Oecumenicum concilium Græcis, Ferrariæ ſynodum indixit. Venit ex Conſtantinopoli Imperator Palæologus, ac Patriarcha Cõſtantinopolis, coacta ſynodo, ob multa incommoda, & peſtem, ex Ferraria Florentiam translata fuit, ibique poſt diutinas diſputationes tandem conuenere Græci ac Latini. Armeni quoque in ea ſynodo ad unitatem catholicæ Eccleſiæ ſub Romano Pontifice uenere, magnaque omnium lætitia ſy-

nodus dimiſſa fuit, creatique Cardinales Beſſarion Nicenus Epiſcopus, & Ruthenus, Græci homines. quorum prior ualde illuſtris, & doctrina, & probitate. attamen poſt Imperatoris reditum in Græciam Marcus Epheſinus Epiſcopus, alter Photius concilio rebellis non deſtitit calumniari concilium, ſimulque Nicenum Cardinalem, & Ruthenum, quòd ambitione corrupti rem Græciæ, & Religionis Latinis prodidiſſent. ſicque iterum exarſit ſeditio apud pleroſque Græcos, quæ tandem Græciam miſeram perdidit. Poſt hanc ſynodum Florentinam nonam Oecumenicam, temporibus noſtris ſub Iulio, & Leone Pontificibus fuit ſynodus Lateranenſis. cui quoniam Sanctitas tua interfuit, nihil mihi eſt amplius dicendum. Hæ Beatiſsime Pater fuere illuſtres ſynodi, quarum ſummam ut potui literis mandandam duxi. tibique legendam trado. Tu pro tua humanitate, ſi non rem, officium tamen, & animi noſtri propenſionem læto animo accipito. Nam tum perſonæ, qua abs te honeſtatus fui, officium eſſe arbitratus ſum his temporibus, iam indicto per te concilio hæc colligere, atque ocij noſtri fructum tibi in maximis, & frequentiſsimis negotijs occupatiſsimo, reuerenter

renter offerre : tum pro tuis erga me meritis putaui maximè debere à me pręſtari, ut ſaltem teſtimonium quodpiam animi grati haberes, quandoquidem certò ſcio nihil unquam, à me his dignum rependi poſſe. Vale in Domino, qui diu te nobis, ac Eccleſiæ ſuæ incolumen ſeruet.

FINIS.

ELENCHVS RERVM, ET VERBORVM MEMORABILIVM, QVAE HOC opere continentur.

A. chartæ frontem, B. tergum ſignificat.

A

ABLEGATIO *à cœtu fidelium quibus uerbis aliquando in ſcriptura ſignificetur.* 5.b
Adoleſcentulus in aera magno miraculo raptus. 26.b
Africana Eccleſia & Rom. diſsident. 25.b
Ambroſij locus à falſarijs deprauatus. 18.a
Anathematizari quid. 24.b
Ancyritanum concilium 14.b
ἀνόμοιος *Filius & Homouſios* 21.a
ἀνόμοιος *Spiritus Sanctus.* 21.b
Animalia inſecta cur dicta aliqua. 11.b
Animalia inſecta uocata, cur diſſecata aliquo tempo ris ſpacio uiuant. 11.b
Animalibus perfectis, uitæ principium uiuum. 12.a
Anima omnino indiuiſibilis. 12.a
ſui unitate partes corporis continet. ibidem.
Apollinaris Epiſc. Anti. præceptor Hierorymi. 24.a
Appellatio Epiſcopi Afric. ad Ro. Pontificem. 25.b
Appellatio ad Ro. Pontif. ab Epiſcopis prouincia

libus. 19.b.
Arrius Filium Patre minorem, & non creatorem dicebat. 16.a
Eius hæreſis ubi damnata. ibidem.
Arrianorum concilium Antiochiæ. 19.b
nullius habitum exiſtimationis. 20.a
Arrium ſequuti Platonici. 16.b
Arelatenſe Concilium. 18.a
Aſiatici Epiſcopi, Quartadecimani cur dicti. 17.b
Athanaſius Nicenæ Synodo affuit. 17.a
à ſua Eccleſia pulſus ab Arrianis. 18.b
Eccleſiæ ſuæ reſtitutus. 19.a

B

BAPTIZANDORVM pedes olim apud quoſdam lauabantur. 28.a
Baptiſmum non iterandum. 29.b
Baſilius quibus interf. concilijs. ſub quo martyrium meruerit. 14.b
Baſilius Imp. Conſtantinop. 31.b
Beſſario Cardinalis. 33.b
Braccarenſe concilium. 28.a

C

CANONES plures Græci habent quàm Latini cod. 15.a
Canones & decreta Apoſtolorum. ibidem
Canones nonnulli ab hæreticis deprauati. ibidem.
Catholici Reges Hiſpaniæ cur & quando primùm dicti. 27
catholici in Concil. Arimin. qua in re decepti. 20.b

Cauſa

Cauſa exemplaris apud Platonem. 16.b

Chriſtus paſtor ouium Chriſtiani gregis. Petrus *eius uicarius.* 7

Chriſtum diuina et humana natura præditum negant aliqui. 23.b. 24.a

Chriſtum tantùm ex Maria natum Photiniani exiſtimabant. 20.a

Chriſto unam duntaxat fuiſſe uoluntatem, & operationem qui putauerint. 28.b

Chriſti imago tormentis illus à Iudæis, ſanguinem manat. 31.a

Chriſti ſanguis Venetijs. 31.b

Chriſtianocatigoræ. 31.a

Chriſtus in Eccleſia uſq; ad cõſumationẽ ſæculi. 13.b

Chriſti ſanguine empti ſumus. 9.b

Chriſtus ſolus baptizat, & peccata dimittit. 4.a

Chriſtum purum fuiſſe hominẽ quidã aſſerebãt. 22.b

Ciuilis poteſtas cui inſeruiat. 3.a

Clauium poteſtas quæ ſit. 6.a

Coercere, multasq; imponere cuius ſit. 7.b

Concilium à Rom. pont. *non coactum, inualidũ.* 20.a

Concilium Oecumenicum *ante* Conſtantini *tempora cur non celebratum.* 14.a

Concilium Oecumenicum *quod fuerit.* 22.a

Concilia Oecumenica *quæ à* Græcis *dicta.* 14.b

Concilium Oecumenicum *primum* Nicenum. 14.b

Secundum. 22. a. *tertium.* 22.b. *quartum quod magnum fuit appellatũ à* Græcis. 23.b. 24.a. *quintum.* 27.a. *ſextum.* 28.b. *ſeptimum.* 31.a. *octauum* 31.b

31.b. nonū. 33.a.b. Concilium Lateran... ſub Iulio, & Leone. ibidem.
Concilium Africanum uetuſtiſſimum. 29.a
Angritanum. 14.a
Epheſinum. 24.a
Conſtantinopolitanum ſub Damaſo Pont. Ro. 21.b
Sub Vigilio. 27.a. Conſtant. conc. quintum. 26.
Ariminenſe. 20.b. Neocæſar. 14.b
Antiochenum. 18.b. Sirmij. 20.b
Conſtantienſe Oecumenicum ſub Eugenio quarto. 32.b. 33.a
Gangrenſe. 18.a. Mediolanenſe. 20.b
Sardicenſe. 19.a, Seleuciæ. 21.a
Laodiceæ. 18.b. Romanum. 22.a
Epheſinum. 22.b. Toletanum. 27.b
Africana Concilia plura. 25.a. & inferius.
Illibertinum Conc. 28.a
Tarraconenſe: Gerundenſe: Ilerdenſe:
Valentinum: Hiſpalenſia. 28.b
Lateranum Romæ magnum. 30.b
Ferrarienſe, quod Florentiam fuit tranſlatum. 33.a
Hieroſol. 14.a
Concilium ante Nicenum concilia plura prouincialia 12.a
Concilia quædam damnata. 21.a
Conſtantius Imp. Arrianorum fautor. 18.b
Conſtantis ad Conſtantium literæ. 19.a
Conſtans Arrianis infeſtus. 20.a
Cribrare in Euang. quid ſignificet. 7.b

D

DIACONI olim non plures ſeptem in qualibet Ciuitate. 14.b
Diaconiſſa fieri non poterat niſi exactis. 40. annis. de eius matrimonio. 24.b
Diſcipulis Chriſti quadruplex poteſtas tributa. 3.b. 4.a

E

ECCLESIA Chriſt. una, unumq; corpus myſticum. 8.b
Eccleſia columna & firmamentum ueritatis. 13.b
Epiſcopi, Ro. Pontifici ſubſunt. 13.a
Epiſcoporum ſacerdotumq; omnium poteſtas. 3.a
Epiſcopus cum uxore habit. prohibetur. 29.b
Euſtralienſium hæreſis. 18.b

F

FILIVM Patre minorem & non creatorem dixit Arrius. 16.a
Filius Patri conſubſtantialis. 17.a

G

GENVA non flectenda in diebus pentec. quodam canone ſtatutum. 17.a
Gotthi Chriſtianam religionem ſuſcipiunt. ijdem & Arrianam hæreſim. 27.b
Granata quomodo olim dicta. 28.a
Græcæ & Latinæ Eccleſiæ diſſidium. 32.a
Græcorum friuola obiectio. 23.a
Gradus affinitatis ſecundæ in contrahendo matrim. quid uitati. 30.a.31.a

Gregorius

Gregorius mirabilium effector. 18.b
Gregis Chriſtiani paſcendi, poteſtas Petro *data: item diſcutiendi & confirmandi dogmata.* 6.a b.7.b

H

HAERETICI *ad Cathol.* Eccleſiam *uenientes quomodo recipiendi.* 22.a
Hæretici Monothelitæ. 28.b
Hæreſis Priſcillianiſtarum. 28.b
Hæreticorum *deliramenta in* Epiſcopatu *collocabantur.* 31.b
Hieroſol. Epiſcopus Iacobus. 9.b
Hiſpaniæ Reges *cur Catholici dicti.* 27.a
Hominum genus à ſenſu maximè pendet. 9.a
Hominum omnis ſocietas à Deo. 12.a b
Homo ſociale animal. 11.a
Homouſiani hæretici. 21.b

L

LIGANDI *& ſoluendi poteſtas non ſpectat præcipuè ad peccatorum abſolutionem ſed ad mulctas quas inflig.* Pontifex. 5.a
Linus Pontifex *cui ſucceſſerit.* 10.a
Luterana ſententia eliditur. 9.a

M

MACEDONIANI *hæretici quid de Spiritu ſancto ſenſerint.* 21.b. *ubi damnati.* 21.b
Matthæi Euang. *locus.* 8.a
Mathematicæ commentationes ad quid proſint. 13.a
Monothelitæ. 28.b
Multitudo quæ una ſit, ab uno continetur. 8.b

Multi

Multitudo ſuapte natura in plura dilabitur. ibidem
Multitudo principatus, mala. ibidem
Munere iniuncto, omnia ad illud pertinentia iniuncta uidentur. 7.a b

N

NESTORII Epiſcopi hæreſis damnata. 22.b
Nicea duplex. 20.b.21.a
Numerus ternarius maximè perfectionem oſtendit. 6.b

O

OPTIMATVM principatus. 12.b
Orientales ad ſacros ordines accedentes à proprijs uxoribus abſtinere non coacti. 29.b
Oſius Epiſcopus Cordub. Concilio Sardic. interfuit. fit Arrianus. 19.a

P

PANNVTIVS Aegyptius. 16.a
Πατρία omnis à Deo eſſe cur apud paulum dicta. 12.a
Patriarcharum ſedes ex dignitate. 30.a
Paulo Apoſtolo quæ poteſtas tradita. 8.a
Paulus Epiſcopos inſtituit. 10.a
Pelagij falſæ opiniones. 26.a
Petro fratres ſuos, non reliquos confirmandi auctoritas data. 7.b
Petrus Chriſtum præ alijs amabat. 6.b
Petri et eius ſucceſſorum ad populum proportio. 6.b
Petrus princeps in ligādi ſoluēdiq; poteſtate. 6.a.7.a
Petrus Chriſti Vicarius. 6.b. paſtor ouium non dominus. 7.a

Petrus

Petrus Apoſtolus circumciſionis.i.Iudæorum, Epiſcopos creat. 10.a. ei ſoli datæ claues. 6.a
Photini hæreſis ubi damnata. 20.b
Picturæ atq; imagines fieri uetātur quibus libido turpis poßit excitari. 30.b
Pontifici Ro. ius diuinitus tributum: 8.a. ex Paulo probatur. 3.a
Pontificis Ro. præeminentia inter Epiſcopos. 19.b
Pontificis in electione quomodo olim Imp. ſuffragium requireretur. 10.b
Pontif. Ro. poteſtas non pendet ab Imp. ibidem
Pontif. Ro. ſedes quo tempore magnis procellis iactata. ibidem
Pontif. Ro. quomodo & cur noſtrum caput. 12.b
multis poteſtatis ſui participibus eget. ibidem
Pontif. Ro. ad Concil. Epiſcopos uocat. 13.a
Pontif. Ro. & cæterorum paſtorum auctoritatem probantia ſcripturæ teſtimonia. 3.b
Pontifex Ro. Oecumenicus dictus. 25.a
Pontifices tres eodem tempore. 33.a b
Poteſtas coercendi, præcipuè & cum prærogatiua ſoli Petro data. 5.a
Princeps unus Eccleſiæ eſſe debet. 8.b.9.a
Principis unius imperium optimum. 12.b

R

RAECARAEDVS Gotthus Hiſp. Rex. 27.b
Reliquiæ ſanctorum è templis ſublatæ. templis reſtitutæ. ſine ipſis templa dedicari prohibitum. 31.b
Rerum natura uniuerſa à Deo continetur. 9.a

S

SACERDOS in confeſsionis ſacram. qua pot. utatur. 4.a
Sacramenta quibus gratia diuina confertur, in rebus ſenſibilibus. 9.a
Salutandi populum mos ſacerdotibus unde. 28.b
Sanctificatio & character in bapt. à Deo. 4.b
Sanctarum imaginum impugnatores damnati. 31.a
Sepeliri in Eccleſiis probibitum. 28.a. rationabili decreto. 28.b
Simon Magus damnatus. 15.a
Solennitatis Paſchalis forma. 17.b
Spiritum ſanctum à Filio & Patre promanare. 23.a
Symbolo Conſtantinopolitanæ Synodi hodie utimur. 21.b

T

TEMPLA ſine reliq. ſanctorum non dedic. 31.b
Terræmotus quatuor menſium. 26.b
Terræmotu concuſſa Nicea. 21.a
Theodoſij ſoror pulcra & pia. 24.a
Theodoſij iunioris uxor impia: 23.b. 24.a
Theodoſius ſenior pius princeps. 21.b
Theopaſani. 27.a
Trinitatis ſubſtantiæ unitas & diſtinctio perſonarũ ubi ſtatuta. 22.a

V

VENETIIS christi ſanguis qui miraculo effluxit aſſeruatur. 31.b

Verba quædam in oratione ad ſedandum terremotum apta. 26.b
Vicarium ſuum Chriſtus ſolus conſtituit. 9.b
Vitæ plantarum principiū diuiſibile, quid faciat. 11.b
Vnitas quædam multitudinem continet. 11.a

Finis Elenchi.

Cuſorum errata inſignia ſic emendato.

12.a. πατρία. 13.b. uitam & directionem. 16.b. Timæo. 23.a. lectum fuiſſet. 24.b. quoquo, lege quo. 28.a. tædiū. b. Hiſpalenſia. b. conuenere. 29.a. πένταχην.

REGESTVM.

ABCDE.

VENETIIS,
EX OFFICINA IORDANI ZILETI.
M D LXII.

